

Understanding Strategic Thinking: An Insight from Bibliometric and Content Analysis

Sona Bairamzadeh¹ , Saeed Sadeghi²

1. Corresponding author, Department of Management, Faculty of Management and Financial Sciences, Khatam University, Tehran, Iran. E-mail: s.bairamzadeh@gmail.com
2. Department of Management, Faculty of Management and Financial Sciences, Khatam University, Tehran, Iran. E-mail: s.sadeghidizchi@khatam.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received 29 March 2025
Received in revised form 29
May 2025
Accepted 7 June 2025
Available online 22 June 2025

Keywords:
Strategy,
Strategic Thinking,
Bibliometric Analysis,
Content Analysis

ABSTRACT

Objective: The main objective of the current research is to perform a comprehensive bibliometric study on the knowledge accumulated over the last four decades in the field of strategic thinking in business and management, in order to provide a profound, critical and practical insight.

Method: Utilizing bibliometric analysis, Scopus citation database was searched and 766 articles were retrieved. After the pre-processing phase of articles, 148 articles entered the analysis stage. Analysis of the scientific performance as well as co-citation analysis, co-occurrence analysis, and co-authorship analysis were conducted. Furthermore, the top 30 articles were subjected to latent content analysis.

Results: Based on performance objectives, the most effective articles, authors, journals, institutions and countries were identified. In network analysis, the examination of the co-authorship network indicates the absence of significant clusters. Multiple research trends and research gaps were identified through the analysis of co-occurrence of keywords. Seven themes emerged in the latent content analysis, which serve representing key concepts in the field of strategic thinking. The present study is the first attempt to analyze the performance as well as the intellectual and conceptual structure in the field of strategic thinking.

Conclusions: Researchers and students attain a comprehensive perspective on the state of accumulated knowledge in this field and can leverage the intellectual and conceptual structure as well as emerging themes presented to develop new perspectives and topics. Journals can take the initiative to foster action or guide research, contributing to the advancement of this field.

Cite this article: Bairamzadeh, S., Sadeghi, S. (2025). Understanding Strategic Thinking: An Insight from Bibliometric and Content Analysis. *Innovative Business Development Strategies*, 1 (2), 101-133.

© The Author(s).

Publisher: Khatam University.

Introduction

In the face of a complex and uncertain environment, the primary focus shifts towards the vital aspects of organizational survival and growth. Academics and business professionals work to deeply understand the context, aiming to provide a cohesive and fitting response. In the meantime, the task of providing a solution for the success of organizations has been the responsibility of the field of strategy (Grant, 2021). The concept that officially has entered the field of management and business since the 1960s (Mintzberg, 1994b) and undergone various evolutionary periods so far (O'Shannassy, 2006).

Strategic thinking, a pivotal competency for addressing complexity, has evolved over four decades through diverse theories and interdisciplinary approaches. A wide range of studies on strategic thinking have explored this phenomenon from diverse viewpoints and have employed both quantitative and qualitative methods. Therefore, there is dispersed and accumulated knowledge in this field that requires synthesis. Additionally, presenting important research trends and even research gaps is required to consolidate this knowledge. Therefore, the main objective of the current research is a comprehensive review with a bibliometric approach in order to achieve the performance objectives, network objectives, and content analysis objectives, which can enormously contribute to the development of knowledge in this field and the provision of deep, critical, and practical insight.

Method

One of the types of review methods is bibliometric, which is able to analyze a large volume of citation data relying on quantitative methods (Donthu & et al., 2021; Paul & Criado, 2020). This method, with the citation data received from the citation databases, is able to provide the most influential documents, researchers, institutions, and countries; as well as, the intellectual, conceptual, and social structures of the field (Koseoglu, 2016; Zupic & Čater, 2015).

A set of different analytical methods is used in bibliometrics, which are placed in two types: performance analysis and network analysis. This category includes a different and complete set of bibliometric analysis types (Donthu & et al., 2021; Zupic & Čater, 2015). Normally, two indicators of the number of publications that evaluate productivity and the number of citations that evaluate the impact are used as basic criteria in bibliometrics, and other criteria are a combination of these two, and they are applied to different factors such as author, document, institution, and country (Martínez-López & et al., 2018). Since bibliometrics is a quantitative approach based on the positivist paradigm, latent content analysis has been considered to

deepen and enrich the findings of bibliometrics (Arici & et al., 2019; Gallardo-Gallardo & et al., 2015; Prashar, 2020). In the current research, content analysis has been used comprehensively and in two ways: manifest content analysis and latent content analysis, along with bibliometric analysis (performance analysis and network analysis).

Results

In performance analysis, the most influential authors, documents, sources, institutions, and countries were identified. Network analysis also included the following summarized results.

Co-citation analysis

The three clusters are evident in red, green, and blue. a cluster of pioneering authors in the realm of strategic thinking, such as Mintzberg, Hamel, and Prahalad is identified within the red cluster. On the other hand, within the green cluster, pioneering researchers in describing and identifying dimensions of strategic thinking, such as Liedtka and Pisapia, as well as those focusing on the development of strategic thinking competency, like Goldman, can be observed. In the blue cluster, researchers are inclined towards the psychological analysis of strategic thinking (e.g., Hambrick, Thomas, Miller).

Co-occurrence analysis

By analyzing the keywords co-occurrence, it becomes apparent that the words of strategic management, strategic planning, leadership, and organizational culture have coincided more with the word strategic thinking than other words. On the other hand, other areas such as change management, entrepreneurship, innovation, knowledge management, and artificial intelligence have received less attention. It is worth noting that a larger circle signifies receiving more citations, and the connections between circles indicate the co-occurrence of words across documents.

Co-authorship analysis

Co-authorship analysis indicates that a significant cluster is not distinguishable.

Content Analysis

Seven main themes (namely antecedents, consequences, dimensions, championing activities, attributes, management research areas, and methodological approach) emerged in the latent content analysis, which includes the fundamental constructs of strategic thinking.

Conclusions

The collaboration network among authors, as depicted in Figure 6, indicates the absence of significant collaboration clusters. Co-authorship is the indicator of knowledge creation and knowledge sharing (Abbasi & et al., 2011; Heinze & Kuhlmann, 2008). Given the interdisciplinary nature of the field of strategy (Koseoglu, 2016) and particularly strategic thinking (Bonn, 2001; Casey & Goldman, 2010; Steptoe-Warren & et al., 2011; Stubbart, 1989a), collaborations among authors from different disciplines as well as from various institutions and countries will undoubtedly enrich this field in the future and foster scientific networks and consolidate knowledge in this field .

The content analysis results (figure 7) highlight the decentralized nature of the field. This is evident in the diverse attributes linked to strategic thinking from different viewpoints. Various methodologies are used without a clear consensus, and multiple models explore dimensions, antecedents, and consequences across various aspects and levels. Many sub-disciplines within the field of management offer unique perspectives on this topic, and diverse approaches are taken to develop strategic thinking from different angles.

As seen in the analysis of co-occurrence of keywords, Leadership development and organizational culture are subcategories that have received more focus in relation to strategic thinking and areas such as change management, entrepreneurship, innovation, knowledge management, and artificial intelligence have received less attention. These areas can potentially be areas for future studies.

Paying attention to the field of strategic thinking with a change management approach will pave the way for a better understanding of processes and fast, effective organizational change frameworks in order to respond to the turbulent environment (Kotter & et al., 2021).

Failure of studies to pay attention to ethics has been criticized (Kazemi & et al., 2019). In the present review study, although some studies have addressed issues such as attention to stakeholders (Abraham, 2005; Steyn, 2004), neither in the bibliometric section nor in the content analysis section of the top 30 studies, studies directly discussed ethics in strategic thinking.

This study is limited by its English-only focus, content analysis of 30 articles, and use of Scopus for citation data. Future research should address these constraints, considering multiple languages, a larger article sample for content analysis, and diverse databases for enhanced analysis.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors thank all participants in this study.

Ethical Considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

درک سازه تفکر استراتژیک در مطالعات سازمان و مدیریت: مرور کتاب‌سنجی و تحلیل محتوا

سونایا بایرامزاده^۱، سعید صادقی^۲

۱. نویسنده مسئول، گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و علوم مالی، دانشگاه خاتم، تهران، ایران. رایانامه: s.bairamzadeh@gmail.com

۲. گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و علوم مالی، دانشگاه خاتم، ایران. رایانامه: s.sadeghidizchi@khatam.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۰۹</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۳/۰۸</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۷</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱</p> <p>کلیدواژه‌ها: استراتژی، تفکر استراتژیک، تحلیل کتاب‌سنجی، تحلیل محتوا.</p>	<p>هدف: تفکر استراتژیک به عنوان یک شایستگی محوری برای مواجهه با پیچیدگی و عدم قطعیت محیطی، در طول حدود چهار دهه گذشته از طریق نظریه‌ها و رویکردهای متعدد و مختلف مراحل تکامل خود را طی کرده است. هدف اصلی پژوهش حاضر انجام یک مطالعه جامع کتاب‌سنجی بر دانشی است که در حدود چهار دهه اخیر در این حوزه انباشته شده است تا بینشی عمیق و کاربردی ارائه نماید.</p> <p>روش پژوهش: با پیروی از روش‌شناسی استاندارد کتاب‌سنجی، ابتدا پایگاه استنادی اسکوپوس مورد جستجو قرار گرفت و تعداد ۷۶۶ مقاله یافت شد که پس از فاز پیش‌پردازش مقالات براساس الگوریتم پریزما، تعداد ۱۴۸ مقاله وارد مرحله تحلیل گردید. به منظور تحلیل مطالعات، رویکردی آمیخته مورد کاربرد قرار گرفت، بدین صورت که تحلیل کتاب‌سنجی (کمی) بر روی پژوهش‌ها اعمال شد تا عملکرد، ساختار فکری، ساختار مفهومی و ساختار اجتماعی حوزه تفکر استراتژیک مورد بررسی قرار گیرد. همچنین در فاز کیفی، تعداد ۳۰ مقاله برتر تحت تحلیل محتوای پنهان قرار گرفتند.</p> <p>یافته‌ها: بررسی شبکه همکاری نویسندگان نشان‌دهنده عدم وجود شبکه‌های همکاری در حوزه تفکر استراتژیک است. رهبری، فرهنگ سازمانی، مدیریت تغییر، کارآفرینی، نوآوری، مدیریت دانش و هوش مصنوعی به عنوان جهت‌گیری‌های کلیدی پژوهش در حوزه تفکر استراتژیک شناسایی شدند که دو مورد اول توجه بیشتری را در مطالعات به خود معطوف داشته‌اند. هفت مضمون اصلی (پیش‌نیازها، پیامدها، ابعاد، فعالیت‌های پشتیبان، ویژگی‌ها، حوزه‌های مرتبط در رشته مدیریت و روش‌شناسی) در تحلیل محتوای پنهان ظهور یافتند.</p> <p>نتیجه‌گیری: بینش‌های جامع ارائه‌شده در این مطالعه راهنمای ارزشمندی برای پژوهشگران، دانشجویان، مدیران و نشریات حوزه استراتژی خواهد بود که الزامات آن‌ها مورد بحث قرار گرفته است.</p>

استناد: بایرامزاده، سونا؛ صادقی، سعید (۱۴۰۴). درک سازه تفکر استراتژیک در مطالعات سازمان و مدیریت: مرور کتاب‌سنجی و تحلیل محتوا. راهبردهای نوآورانه توسعه کسب و کارها، ۱ (۲)، ۱۰۱-۱۳۳.

مقدمه

بقا و توسعه در محیط پیچیده همراه با عدم قطعیت‌های کلیدی، دغدغه اصلی سازمان‌ها و کسب و کارها بوده است. تلاش‌های کسب و کارها و همچنین تلاش‌های محققان دانشگاهی به سمت درک درست و عمیق محیط و ارائه پاسخی درخور و یکپارچه بوده است. در این میان وظیفه ارائه راهکار موفقیت برای سازمان‌ها به عهده حوزه استراتژی بوده است. مفهومی که از حدود دهه ۶۰ میلادی به طور رسمی وارد حوزه مدیریت و کسب و کار شد (میتزبرگ^۱، ۱۹۹۴ الف) و تاکنون دوره‌های تکاملی مختلفی را طی کرده است.

همچنین به موازات تغییرات سیاسی- اقتصادی در دنیا در دهه‌های مختلف، انتظار می‌رفت استراتژی پاسخی درخور شرایط ارائه نماید (اُشاناسی^۲، ۲۰۰۶).. مفهوم تفکر استراتژیک از حدود دهه ۹۰ میلادی تبدیل به مفهومی شد که در سال‌های بعد از آن بدنه دانشی خود را تکمیل کرد و به عنوان یک حوزه جدید و جداگانه و در تعارض با تفکر تحلیلی مرسوم (آنسوف^۳، ۱۹۶۵؛ پورتر^۴، ۱۹۸۰)، مورد توجه قرار گرفت. اگرچه در دهه ۸۰ میلادی زمزمه‌هایی در خصوص «تفکر استراتژیک» آغاز گردید که به دیدگاه مدرن نزدیک‌تر بود (ایستربای- اسمیت و دیویس^۵، ۱۹۸۳؛ هوسای^۶، ۱۹۸۴؛ پیرسون^۷، ۱۹۸۹؛ استابارت^۸، ۱۹۸۹؛ استامف^۹، ۱۹۸۹؛ وبر، ۱۹۸۴) اما در دهه ۹۰ میلادی تفکر استراتژیک به مفهوم امروزی به‌طور جدی مورد توجه و مفهوم‌پردازی قرار گرفت (هراکلیوس^{۱۰}، ۱۹۹۸؛ لیتکا^{۱۱}، ۱۹۹۸؛ میتزبرگ، ۱۹۹۴ الف و ب).

همل و پراهالاد، ۱۹۹۳^{۱۲} از مدل‌های ذهنی صحبت کردند که موجبات موفقیت مدیران و خلق مزیت رقابتی برای سازمان را فراهم می‌کنند، آن‌ها رویکردهای سنتی به استراتژی را زیر سؤال برده و تأکید بر رویکردی جدید و اثربخش‌تر در فرموله کردن استراتژی داشتند (همل و پراهالاد، ۱۹۸۹). به زعم آن‌ها رویکرد جدید به استراتژی باید قادر به خلق آینده باشد و نه مبتنی بر روش‌های سنتی برنامه‌ریزی استراتژیک (همل و پراهالاد، ۱۹۹۴). اندیشه‌های جدیدتر، اتکا بر نحوه اندیشیدن را به جای تمرکز بر رویکردهای تجویزی، مورد توجه قرار دادند (استیسی، ۱۹۹۲؛ استیسی و ماولز^{۱۳}، ۲۰۱۶). میتزبرگ در ۱۹۹۴ برنامه‌ریزی استراتژیک سنتی را فاقد اثربخشی مورد نیاز برای خلق استراتژی دانست و نقش کلیدی برای تفکر استراتژیک قائل شد (میتزبرگ، ۱۹۹۴ ب) سال‌های انتهایی دهه ۹۰ و پس از آن، شاهد تلاش‌های محققان مختلف در توصیف، مفهوم‌سازی و شناسایی ابعاد تفکر استراتژیک (بن^{۱۴}، ۲۰۰۱؛ کیسی و گلدمن^{۱۵}، ۲۰۱۰؛ گراتز^{۱۶}، ۲۰۰۲؛ هراکلیوس، ۱۹۹۸؛ لیتکا، ۱۹۹۸)، نحوه توسعه تفکر استراتژیک (آبراهام^{۱۷}، ۲۰۰۵؛ کیسی و گلدمن، ۲۰۱۰؛ دیکسون، فاریس و وربکه^{۱۸}، ۲۰۰۱؛ فاولر^{۱۹}، ۲۰۰۳) شناسایی و یا تأثیرسنجی عوامل مؤثر (کیسی و گلدمن، ۲۰۱۰؛ دیکسیت و همکاران، ۲۰۲۱؛ دراگونی^{۲۰} و همکاران، ۲۰۱۱؛ ۲۰۱۴؛ مون، ۲۰۱۳؛ شیخ و دهیر،

1. Mintzberg
2. O'Shannassy
3. Ansoff
4. Porter
5. Easterby-Smith & Davies
6. Hussey
7. Pearson
8. Stubbart
9. Stumpf
10. Heracleous
11. Liedtka
12. Hamel & Prahalad
13. Staicy & Mowles
14. Bonn
15. Casey & Goldman
16. Graetz
17. Abraham
18. Dickson, Farris & Verbeke
19. Fowler
20. Dragoni

(۲۰۲۱)، تأثیرسنجی پیامدهای تفکر استراتژیک (دیکسیت و همکاران، ۲۰۲۱؛ مون، ۲۰۱۳) و اندازه‌گیری و ارزیابی عناصر تفکر استراتژیک (دهیر، دهیر و سامانتا، ۲۰۱۸؛ پانگ و پسایپا^۱، ۲۰۱۲؛ پسایپا و همکاران، ۲۰۱۱) بوده است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مطالعات متعددی این پدیده را از زوایای مختلف و متفاوت مورد بررسی قرار داده‌اند. ارائه توصیف‌ها، ابعاد مختلف، عوامل تأثیرگذار و پیامدهای مختلف و روش‌های توسعه مختلف برای تفکر استراتژیک که در مطالعات مختلف و از طرفی در نواحی مختلف دنیا و در نشریات مختلف با رویکردهای متفاوت کمی و کیفی انجام شده، نیازمند مروری جامع به منظور شناسایی روندها، بهترین مقالات، بهترین نویسنده‌ها، بهترین نشریات، شبکه‌های تحقیقاتی، و همچنین سنتزی از محتوای موجود و شناسایی شکاف‌های تحقیق است.

در سال‌های اخیر، استفاده از مطالعات کتاب‌سنجی^۲ به‌منظور یکپارچه‌سازی دانش در حوزه استراتژی و فهم ساختارهای فکری^۳ و مفهومی^۴ افزایش یافته است. مطالعات کتاب‌سنجی انجام‌شده در حوزه استراتژی عمدتاً بر مدیریت استراتژیک متمرکز بوده‌اند و حوزه تفکر استراتژیک توجه چشم‌گیری دریافت نکرده است. به‌عنوان مثال، مطالعه‌ای که در دوره‌ای ۲۶ ساله انجام شد و چهار نشریه مدیریت استراتژیک را پوشش می‌داد، از طریق تحلیل واژگان کلیدی و نقش کلیدی پژوهشگران، تصویری از تکامل رشته مدیریت استراتژیک ارائه داد (فورر، توماس و گوسوسکایا^۵، ۲۰۰۸). مطالعه‌ای که بر دوره زمانی ۲۰۰۱ الی ۲۰۱۲ متمرکز بود و البته محدود به یک نشریه، از تکنیک‌های هم‌استنادی و هم‌زمانی کلمات کلیدی برای شناسایی چندین حوزه اصلی در مدیریت استراتژیک بهره برد (تان و دینگ^۶، ۲۰۱۵). یک مطالعه مبتنی بر تحلیل هم‌استنادی که دوره زمانی ۱۹۷۱ الی ۲۰۱۴ را در حوزه مدیریت استراتژیک شامل می‌شد، در نهایت شش خوشه یا زیر حوزه را براساس تحلیل هم‌استنادی در آن پیشنهاد داد (فریرا، فرناندز و راتن^۷، ۲۰۱۶). رشد و ساختار شبکه هم‌نویسندگی در دوره زمانی ۱۹۸۰ الی ۲۰۱۴، محدود به یک نشریه، مورد بررسی قرار گرفت و نتایج و محدودیت‌های موجود را روشن ساخت (کوزئوگلو^۸ و همکاران، ۲۰۱۶). در مطالعه‌ای که بر منطقه جغرافیایی اروپا متمرکز بود، شبکه‌های همکاری بین نویسندگان در طول ۲۵ سال با استفاده از تکنیک‌های هم‌نویسندگی تحلیل گردید، نشان‌دهنده افزایش تدریجی فعالیتهای هم‌نویسندگی بود (کوش و ساروکی^۹، ۲۰۲۱).

شایان ذکر است که تفکر استراتژیک به‌طور مستقل در هیچ‌یک از مطالعات ذکرشده مورد توجه یا تحلیل قرار نگرفته و تحلیل‌های انجام‌شده بر حوزه گسترده‌تر مدیریت استراتژیک متمرکز بوده‌اند. بنابراین، سؤالات اساسی در این زمینه نیازمند پاسخ‌های مناسبی هستند، از جمله اینکه کدام مطالعات و همچنین پژوهشگران نقش کلیدی در شکل دادن مفاهیم اساسی این حوزه داشته‌اند؟ یا اینکه ساختارهای فکری و مفهومی در این حوزه چگونه‌اند؟ همچنین، روندهای پژوهشی یا شکاف‌های موجود در این حوزه چیست؟ پاسخ به این سؤالات باعث ایجاد درک جامعی از دانش انباشته‌شده در این زمینه برای پژوهشگران خواهد شد. با توجه به ماهیت پراکنده رویکردهای حوزه تفکر استراتژیک، این امر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. علاوه بر این، آگاهی از ساختارهای فکری و مفهومی در این حوزه منجر به تسلط محققان بر حوزه‌های پژوهشی خواهد شد و در راستای غنای مطالعات آینده بسیار تأثیرگذار خواهد بود. در نتیجه، مروری جامع ضروری است تا مقالات، نویسندگان، نشریات، مؤسسات، کشورها و شبکه‌های پژوهشی تأثیرگذار را شناسایی کرده، محتوای موجود را ترکیب نموده و شکاف‌های پژوهشی را مشخص نماید.

1. Pang & Pisapia

2. Bibliometric

3. Intellectual

4. Conceptual

5. Furrer, Thomas & Goussevskaia

6. Tan & Ding

7. Frreira, Fernandes & Ratten

8. Koseoglu

9. Kosch & Szarucki

بنابراین، هدف اصلی پژوهش حاضر، مروری جامع و نظام‌مند با رویکرد کتاب‌سنجی در راستای رسیدن به اهداف عملکردی^۱، تحلیل شبکه^۲ و تحلیل محتوای^۳ معتبرترین اسناد^۴ (در اینجا مقالات منظور است) حوزه تفکر استراتژیک در پایگاه‌های استنادی معتبر^۵ است که می‌تواند در تکامل دانش این حوزه و ارائه بینشی عمیق و کاربردی بسیار ضروری و مفید باشد. در سال‌های اخیر رویکرد کتاب‌سنجی به دلایلی از قبیل توانایی مدیریت حجم بالای داده‌های علمی، ارائه دانش عمیق و کاربردی از داده‌های استنادی و بهره‌مندی از نرم‌افزارهای در دسترس و قدرتمند، در حوزه مدیریت و کسب و کار بسیار مورد توجه قرار گرفته است (دانتو و همکاران، ۲۰۲۱). از طرفی، مطالعه حاضر تنها به رویکرد کتاب‌سنجی اکتفا نکرده و با تحلیل محتوای تعداد ۳۰ مقاله برتر حوزه تفکر استراتژیک، به ارائه مضمون‌های قابل توجه در این حوزه پرداخته است. همچنین شکاف‌های تحقیق و حوزه‌های مطالعاتی آینده نیز ارائه شده است.

در مقاله حاضر، پس از بیان مسئله، در قسمت روش‌شناسی، براساس مراحل کتاب‌سنجی، روش‌شناسی تشریح شده است. در قسمت نتایج، براساس داده‌های استنادی دریافت‌شده از پایگاه استنادی اسکوپوس^۶، و براساس پروتکل کتاب‌سنجی، جداول و نمودارهای متعددی ارائه و در نهایت در بخش بحث، پاسخ به سوالات اصلی، دلایل و چرایی نتایج، شکاف‌های تحقیقاتی، پیشنهادات برای مطالعات آینده و محدودیت‌های پژوهش ارائه شده است.

ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش

تفکر استراتژیک، فرمول‌بندی استراتژی را به عنوان یک مهارت پیچیده ذهنی مبتنی بر خلاقیت، یادگیری در محیط واقعی و خلق آینده می‌داند (همل و پراهالاد، ۱۹۹۴؛ هراکلیوس، ۱۹۹۸؛ مینتزرگ، ۱۹۹۴ ب). تفکر استراتژیک به عنوان یک شایستگی محوری، به ویژه برای مدیران، شناخته می‌شود (گلدمن و کیسی، ۲۰۱۰، لیتکا، ۱۹۹۸) و راهی برای حل مشکلات استراتژیک در نظر گرفته می‌شود که رویکردی منطقی و همگرا را با تفکر خلاق و واگرا ترکیب می‌کند (بن، ۲۰۰۵). رویکردهای جدید به تدوین استراتژی که عمدتاً در اوایل دهه ۱۹۹۰ ظهور کردند، باعث ایجاد حوزه جدیدی به نام تفکر استراتژیک شدند (همل و پراهالاد، ۱۹۹۳؛ ۱۹۹۴؛ مینتزرگ، ۱۹۹۴ ب؛ استیسی، ۱۹۹۲). به عنوان مثال، در سال ۱۹۹۴، مینتزرگ از برنامه‌ریزی استراتژیک انتقاد کرد و بیان داشت که این برنامه‌ریزی فاقد اثربخشی لازم برای ایجاد استراتژی است. مینتزرگ (۱۹۹۴) نقش کلیدی تفکر استراتژیک را مورد تأکید قرار داد و استدلال کرد که برنامه‌ریزی استراتژیک عمدتاً یک فعالیت تحلیلی است و ترکیب خلاقانه ذهنی موجود در تفکر استراتژیک را در بر نمی‌گیرد (مینتزرگ، ۱۹۹۴ ب). هراکلیوس (۱۹۹۸) از طریق بررسی دیدگاه‌های مختلف در مورد ماهیت تفکر استراتژیک و برنامه‌ریزی استراتژیک تلاش کرد تا ماهیت و رابطه بین این دو را روشن کند. در نهایت، او این دو را مکمل یکدیگر دانست و بر این فرض بنیادی تکیه کرد که برنامه‌ریزی استراتژیک یادگیری تک‌حلقه‌ای است، در حالی که تفکر استراتژیک یادگیری دو حلقه‌ای است (هراکلیوس، ۱۹۹۸). در واقع، سازمان‌ها نیاز به ایجاد تنش خلاقانه بین برنامه‌ریزی استراتژیک و تفکر استراتژیک دارند (گراتز، ۲۰۰۲). در سال‌های بعد، پژوهشگران مختلفی تلاش نمودند تا تعریف روشن‌تری از چیستی تفکر استراتژیک ارائه نمایند. لیتکا (۱۹۹۸) یکی از اولین پژوهشگرانی بود که به شناسایی ابعاد تفکر استراتژیک پرداخت و به درک واضح‌تری از این مفهوم نوظهور یاری رساند (لیتکا، ۱۹۹۸)، به زعم وی عناصر تفکر استراتژیک شامل تفکر سیستمی، تمرکز بر هدف، فرصت‌طلبی هوشمندانه، تفکر در زمان و تفکر مبتنی بر فرضیه است. همچنین به زعم بن (۲۰۰۱)، تفکر استراتژیک شامل تفکر سیستمی، تفکر خلاق و تفکر مبتنی بر چشم‌انداز است (بن، ۲۰۰۱). بن (۲۰۰۱) تأکید می‌نماید که ساختارهای سازمانی، سیستم‌ها و فرآیندها باید تفکر استراتژیک را در خود جای دهند. گفتگوهای استراتژیک درون تیم‌ها باید تقویت شود و سازمان‌ها باید خلاقیت افراد را به کار گیرند (بن، ۲۰۰۱). کیسی و گلدمن (۲۰۱۰) تفکر استراتژیک را به عنوان یک شایستگی

1. Performance

2. Network

3. Content Analysis

4. Documents

5. Citation Databases

6. Scopus

ضروری برای رهبران سازمانی در نظر گرفتند که شامل چهار عنصر مرتبط با یکدیگر است: کنکاش محیطی، پرسشگری، مفهوم‌سازی و آزمون فرضیات (کیسی و گلدمن، ۲۰۱۰). پیسایا و همکاران (۲۰۱۱) ابعاد تفکر استراتژیک را در سه دسته شناسایی نمودند: تفکر سیستمی، بازبینی و تفکر انعکاسی. علاوه بر این، ایشان پرسشنامه‌ای شامل سنجه‌هایی برای اندازه‌گیری این ابعاد ارائه نمودند (پیسایا و همکاران، ۲۰۱۱). مون (۲۰۱۳) نشان داد که ریسک‌پذیری مدیریتی، تمرکز مدیریتی، همکاری تیمی و و شایستگی بازاریابی، تأثیر مثبتی بر تفکر استراتژیک دارند. همچنین، رسمیت تأثیر منفی بر تفکر استراتژیک دارد. علاوه بر این، عوامل خارجی مانند تلاطم بازار و فناوری تفکر استراتژیک را تقویت کرده‌اند. در نهایت، تفکر استراتژیک تأثیر مثبتی بر عملکرد بازاریابی سازمانی داشته است (مون، ۲۰۱۳). در یک مطالعه، نقش تجربیات کاری در بهبود مهارت‌های تفکر استراتژیک مدیران و با نقش تعدیلگری فرهنگ مورد تأیید قرار گرفت (دراگونی و همکاران، ۲۰۱۴). در مطالعه‌ای که توسط گایر^۱ (۲۰۲۳) انجام گرفت، ابعاد تفکر استراتژیک (تفکر خلاق، ترکیبی و بینشی) با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی شناسایی و سپس با کاربرد تحلیل عاملی تأییدی مورد تأیید قرار گرفتند (گایر، ۲۰۲۳).

روش پژوهش

تمامی محققان در حوزه‌های تحقیقاتی مختلف به دلایلی از قبیل توسعه ایده تحقیقاتی، توسعه سؤال یا فرضیه تحقیق خود، شناسایی ادبیات پشتیبان تحقیق و جایگاه تحقیق خود در میان آن، و افزایش آگاهی از تئوری‌های موجود و حوزه‌های جذاب قابل تحقیق، نیازمند آگاهی از بدنه دانشی موجود در آن حوزه هستند، مطالعه مروری دانش موجود در حوزه مورد نظر را شناسایی و سازماندهی نموده و جهت بهره‌برداری در اختیار محققان قرار می‌دهد (رولی و اسلک^۲، ۲۰۰۴؛ وینچستر و سالجی^۳، ۲۰۱۶). باید در نظر داشت مقالات مروری صرفاً ارائه اطلاعات کلی از مقالات نیستند و از جهت بسیاری مانند ارائه بینش کاربردی و همچنین ارائه شکاف‌های تحقیق ارزشمند هستند (وی و بانیشتر^۴، ۲۰۱۶). مرور جامعی که مبتنی بر اصول و پروتکل‌ها باشد، بنیادهای دانشی مستحکمی را برای محققان فراهم می‌آورد (پاول و کرایدو^۵، ۲۰۲۰؛ شیائو و واتسون^۶، ۲۰۱۹). از طرفی، در حوزه کسب‌وکار و مدیریت که دانش موجود با سرعتی فزاینده در حال افزایش است و محققان نیازمند مجموعه دانشی معتبر و همچنین ارزیابی مطالعات موجود هستند، مرور ادبیات به عنوان یک روش شناسی، بیشتر ضروری می‌نماید (اسنایدر، ۲۰۱۹؛ ترنفلد، دنیر و اسمارت^۷، ۲۰۰۳).

یکی از انواع روش‌های مرور، مرور کتاب‌سنجی^۸ است که قادر به تحلیل حجم انبوهی از داده‌های استنادی با تکیه بر روش‌های کمی است (پاول و کرایدو، ۲۰۲۰؛ دانتو و همکاران، ۲۰۲۱). این روش با داده‌های استنادی دریافت‌شده از پایگاه‌های استنادی، قادر به ارائه برترین مستندات، محققان، مؤسسات، کشورها، و از طرفی، ساختار فکری و اجتماعی حوزه مورد مطالعه است (کوزنوگلو و همکاران، ۲۰۱۶؛ زویبیک و چاتر^۹، ۲۰۱۵). حوزه‌های مختلف تحقیقاتی از جمله مالی (ژانگ، ژانگ و ماناگی^{۱۰}، ۲۰۱۹)، گردشگری (بنکندورف و زهرر^{۱۱}، ۲۰۱۳)، کارافرینی (ری-مارتی، ریبریو-سوریانو و پالاسیوس-مارکز^{۱۲}، ۲۰۱۶)، پزشکی (لیائو^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۸)، آموزش (هرادیو^{۱۴} و همکاران، ۲۰۱۶)، شیمی (هو^{۱۵}، ۲۰۱۲)، از تکنیک‌های کتاب‌سنجی بهره برده‌اند. در حوزه استراتژی

1. Geier

2. Rowley & Slack

3. Winchester & Salji

4. Wee & Banister

5. Paul & Criado

6. Xiao & Watson

7. Tranfield, Denyer & Smart,

8. Bibliometric

9. Zupic & Čater

10. Zhang, Zhang & Managi

11. Benckendorff & Zehrer

12. Rey-Martí, Ribeiro-Soriano & Palacios-Marqués

13. Liao

14. Heradio

15. Ho

نیز اندک مطالعاتی وجود داشته است که به بررسی ساختار فکری نویسندگان در زمینه عمومی مدیریت استراتژیک (راموس-رودریگز و رویز-ناوارو^۱، ۲۰۰۴؛ نیرور، رشید و ناتاراجان^۲، ۲۰۰۸) و یا به برخی موضوعات حوزه استراتژی مانند ادغامها و اکتسابها (فریرا^۳ و همکاران، ۲۰۱۴) و یا قابلیت‌های پویا (ووجل و گوتل^۴، ۲۰۱۳) پرداخته‌اند.

مجموعه‌ای از روش‌های تحلیلی مختلف در کتاب‌سنجی مورد کاربرد قرار می‌گیرد که در یک دسته‌بندی معتبر، در دو دسته تحلیل عملکردی و تحلیل شبکه قرار می‌گیرند، این دسته‌بندی مجموعه‌ای مختلف و کامل از انواع تحلیل‌های کتاب‌سنجی را در بر دارد (دانتو و همکاران، ۲۰۲۱؛ زوییک و چاتر، ۲۰۱۵ ب).

به‌طور معمول دو شاخص تعداد تولیدات^۵ که بهره‌وری^۶ را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و تعداد استنادات^۷ که تأثیر را مورد ارزیابی قرار می‌دهد، به عنوان معیارهای پایه در کتاب‌سنجی به کار می‌روند و سایر معیارها ترکیبی از این دو را و برای موجودیت‌های مختلف مانند نویسنده (محقق)^۸، سند^۹، مؤسسه^{۱۰} و کشور^{۱۱} مورد کاربرد قرار می‌دهند (مارتینز-لوپز^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۸). تولید، به سند منتشرشده توسط یک نویسنده، و یا یک مؤسسه و یا یک نشریه^{۱۳} گفته می‌شود که معیار تولید کل^{۱۴} از آن استخراج شده و به معنای تعداد کل تولیدات یک نویسنده، نشریه یا مؤسسه می‌تواند باشد (دانتو و همکاران، ۲۰۲۱). منظور از استناد^{۱۵}، تعداد استنادهایی است که یک مستند دریافت می‌کند و تعداد استنادات بیشتر، نشان‌دهنده اهمیت آن مستند در حوزه علمی مربوطه است (هوتا، سوبرامانیان و نارایانامورتی^{۱۶}، ۲۰۲۰). در تحلیل‌های مربوط به استناد، سندی که تعداد استنادات بیشتری دارد، مؤثرترین سند است و یا تحلیل پرترفدار دیگری مانند شبکه از قبیل هم‌استنادی^{۱۷}، تحلیلی است که به ارتباطات میان اسناد مورد استناد قرار گرفته می‌پردازد تا شبکه میان آن‌ها را اکتشاف نماید (دانتو و همکاران، ۲۰۲۱) مجموعه تکنیک‌های به کار رفته در تحقیق حاضر به طور کامل در شکل ۱ ارائه شده‌اند. با توجه به اینکه رویکرد کتاب‌سنجی رویکردی کمی^{۱۸} و مبتنی بر پارادایم اثبات‌گرا بوده، در برخی تحقیقات، تحلیل محتوا به‌عنوان روشی الحاقی به کتاب‌سنجی و به‌منظور عمق بخشیدن و غنی‌تر کردن یافته‌های کتاب‌سنجی مورد توجه بوده است، بدین صورت که محقق با کاربرد تحلیل محتوا به دنبال استنباطها و تم‌های پدیدار شونده^{۱۹} قابل توجه از مجموعه‌ای از مقالات مورد نظر خواهد بود (آریچی^{۲۰} و همکاران، ۲۰۱۹؛ گالاردو-گالاردو^{۲۱} و همکاران، ۲۰۱۵؛ پراشار^{۲۲}، ۲۰۲۰). در تحقیق حاضر، تحلیل محتوا به‌طور جامع و به دو صورت تحلیل محتوای آشکار و تحلیل محتوای پنهان (بنگتسون، ۲۰۱۶) در کنار تحلیل‌های کتاب‌سنجی (تحلیل عملکرد و تحلیل شبکه) مورد کاربرد قرار گرفته است. مراحل انجام کتاب‌سنجی و نحوه انجام آن‌ها در تحقیق حاضر، در شکل ۱ آورده شده است. در ادامه این مراحل مورد تشریح قرار گرفته‌اند.

1. Ramos-Rodríguez & Ruíz-Navarro

2. Nerur, Rasheed & Natarajan

3. Ferreira

4. Vogel & Güttel

5. Publication

6. Productivity

7. citation

8. Author

9. Document

10. Institution

11. Country

12. Martínez-López

13. Journal

14. Total Production (TP)

15. Citation

16. Hota, Subramanian & Narayanamurthy

17. Co-citation

18. Quantitative Approach

19. Emerging Themes

20. Arici

21. Gallardo-Gallardo

22. Prashar

۱. مراحل انجام تحلیل کتاب‌سنجی

مرحله اول: انتخاب حوزه تحقیق: با مرور ادبیات و پژوهش‌های حدود چهل دهه اخیر موجود در حوزه تفکر استراتژیک، خلاء یک مرور کل‌نگر و جامع که در این حوزه عملکرد علمی را ارزیابی نموده و ساختار فکری شکل گرفته را ارائه دهد، مشاهده گردید. بنابراین، حوزه انتخاب شده، تفکر استراتژیک خواهد بود (شکل ۱).

مرحله دوم: تعیین اهداف پژوهش: بر پایه دو روش معمول کتاب‌سنجی یعنی اهداف عملکردی و شبکه‌ای، اهداف این پژوهش ارائه شده است (دانتو و همکاران، ۲۰۲۱؛ زوییک و چاترا، ۲۰۱۵). دسته سوم با عنوان اهداف تحلیل محتوا نیز در این تحقیق، به این دو دسته اهداف افزوده شد. در نهایت، اهداف تحقیق حاضر در سه دسته عملکردی، شبکه و تحلیل محتوا ارائه شدند (شکل ۱).

مرحله سوم: جستجوی داده‌های استنادی: در تحقیق حاضر، داده‌های استنادی از پایگاه اسکوپوس استخراج گردید. اسکوپوس یک پایگاه استنادی متعلق به الزویر^۱ است که نسبت به سایر پایگاه‌های استنادی پرطرفدار مانند وب آو ساینس^۲، گوگل اسکالر و پاب مد^۳، تعداد نشریات بیشتری را در حوزه‌های مختلف و بر پایه داوری همتایان^۴ در بر می‌گیرد (نینرولا، سانچز-ریبول و هرناندز-لارا^۵، ۲۰۱۹؛ زیود و فوش‌هانوش^۶، ۲۰۱۷). در انتخاب کلیدواژه‌های جستجو سعی شد تا جای ممکن واژه‌های نزدیک به تفکر استراتژیک نیز قرار داده شود (دستور سرچ در شکل ۱ ارائه شده است).

مرحله چهارم: غربال و استخراج داده‌ها (پیش پردازش): به منظور غربال داده‌ها، الگوریتم پریزما به شرح شکل ۲ مورد کاربرد قرار گرفت (پیچ^۷ و همکاران، ۲۰۲۱). در برخی موارد که مطالعاتی وجود داشتند که دارای چکیده، نویسنده و کلیدواژه نبودند و این امکان وجود داشت که با جستجو یافت شوند، جستجو صورت گرفته و این مطالعات در فایل خروجی تکمیل شدند. برای مثال در ۷ مورد چکیده‌ها، ۱ مورد نویسنده و در ۲۲ مورد کلیدواژه‌ها تکمیل شدند. همچنین با توجه به اینکه واژه تفکر استراتژیک گاهی مترادف با رویکرد سنتی (و نه رویکرد مورد نظر در این پژوهش که در قسمت مقدمه مقاله توضیح داده شد)، به کار رفته، محققان جهت اطمینان از شناسایی مطالعات نامرتبط به حوزه تفکر استراتژیک تمامی ۶۷۳ مطالعه را بررسی و مطالعاتی که به طور مستقیم مرتبط با تفکر استراتژیک (منظور از مرتبط: تعریف و توصیف این مهارت فکری، ابعاد، عوامل مؤثر، پیامدها و مانند آن است) نبودند را از سبد تحلیل حذف نمودند.

مرحله پنجم: انتخاب نرم‌افزار برای تجزیه و تحلیل: نرم‌افزارهای مورد کاربرد قرار گرفته در پژوهش حاضر به تفکیک اهداف موردنظر، در شکل ۱ ارائه شده‌اند.

سایر مراحل، در تیتراهای ۴ (نتایج) و ۵ (بحث و نتیجه‌گیری) مقاله ارائه شده‌اند.

1. ELSEVIER

2. Web of Science (WOS)

3. PubMed

4. Peer Review

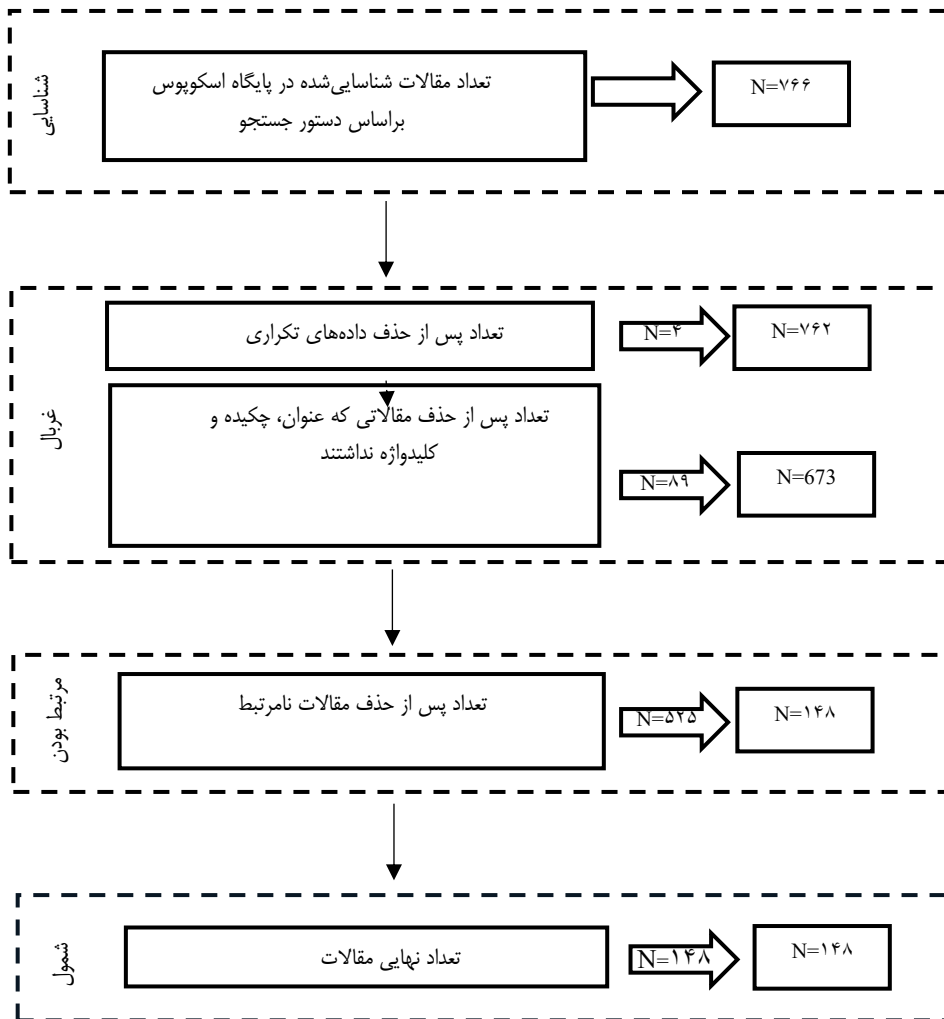
5. Niñerola, Sánchez-Rebull & Hernández-Lara

6. Zyoud & Fuchs-Hanusch

7. Page

<ul style="list-style-type: none"> • تفکر استراتژیک 	}	۱- مشخص نمودن حوزه پژوهش
<ul style="list-style-type: none"> • اهداف عملی: شناسایی تاثیرگذارترین مقالات، نویسندگان، موسسات و کشورها. • اهداف شبکه: شناسایی الگوهای هم‌استنادی، هم‌زمانی و هم‌نویسندگی. • اهداف تحلیل محتوا: تحلیل محتوای آشکار: شناسایی واژگان کلیدی، تحلیل محتوای پنهان: شناسایی هفت تم پدیدار شونده. 	}	۲- مشخص نمودن اهداف تحقیق
<ul style="list-style-type: none"> • پایگاه استنادی اسکوپوس در تاریخ 2023-05-27 مورد جستجو قرار گرفت. • دستور جستجو (دربدارنده کلمات کلیدی و عملگرهای جستجو): •TITLE-ABS-KEY ("Strategic thinking" OR "Strategic thought" OR "Strategic mind" OR "Strategic mindset" OR "Strategic thinker" OR "Think strategically" OR "Long range thinking" OR "Long range thought" OR "Long term thinking" OR "Long term thought") AND (LIMIT-TO (PUBSTAGE , "final")) AND (LIMIT-TO (DOCTYPE , "ar") OR LIMIT-TO (DOCTYPE , "re")) AND (LIMIT-TO (SUBJAREA , "BUSI")) AND (LIMIT-TO (LANGUAGE , "English")) AND (LIMIT-TO (SRCTYPE , "j")) • دریافت خروجی (داده‌های استنادی) از پایگاه استنادی 	}	۳- جمع‌آوری داده
<ul style="list-style-type: none"> • غربالگری داده‌ها توسط الگوریتم پریزما صورت پذیرفت (شکل ۲) 	}	۴- غربالگری داده
<ul style="list-style-type: none"> • R studio (تحلیل عملکرد) • VOSviewer (تحلیل شبکه) • MAXQDA (تحلیل محتوای پنهان) 	}	۵- انتخاب نرم‌افزار
<ul style="list-style-type: none"> • تحلیل عملکرد (نویسندگان، مستندات، موسسات، کشورها) • تحلیل شبکه (هم‌استنادی، هم‌زمانی، هم‌نویسندگی) 	}	۶- تحلیل کتاب‌سنجی
<ul style="list-style-type: none"> • تحلیل محتوای آشکار (فراوانی شماری واژگان کلیدی) • تحلیل محتوای پنهان (تحلیل محتوای ۳۰ مقاله برتر) 	}	۷- تحلیل محتوا
<ul style="list-style-type: none"> • ارائه گزارش • بحث و نتیجه‌گیری 	}	۸- ارائه گزارش و بحث

شکل ۱. مراحل تحلیل کتاب‌سنجی (دانتو همکاران، ۲۰۲۱) و (زوپیک و چاترا، ۲۰۱۵) در پژوهش حاضر

شکل ۲. فرایند غربال مطالعات براساس الگوریتم پریزما (بیج و همکاران، ۲۰۲۱)

یافته‌های پژوهش

با بررسی ۱۴۸ مطالعه باقی مانده، همان طور که در جدول ۱ نیز نمایش داده شده، مشخص می‌گردد که نرخ رشد سالیانه این حوزه در دوره زمانی چهل ساله (۱۹۸۳-۲۰۲۳) به اندازه ۴/۱۱ درصد است. ۶۰ مطالعه تک نویسنده و ۸۸ مطالعه با چندین نویسنده منتشر شده است. نرخ همکاری در این مقالات با میانگین ۲/۰۸ و تعداد ۸۸ سند بوده است.

جدول ۱. اطلاعات کلی مربوط به کتاب‌سنجی

توصیف	نتایج
اطلاعات اصلی	
دوره زمانی	۱۹۸۳:۲۰۲۳
منابع (نشریات)	۹۵
مستندات (مقالات)	۱۴۸
درصد رشد سالانه	۴/۱۱
متوسط سن سند	۱۳/۱
متوسط استناد برای هر سند	۲۸/۹۱
منابع	۷۹۸۵
محتوای اسناد	
واژگان کلیدی سیستم	۱۸۴
واژگان کلیدی نویسنده	۴۰۴
نویسندگان	
نویسندگان	۳۷۸
نویسندگان مقالات تک نویسنده	۵۴
همکاری نویسندگان	
مستندات تک نویسنده	۶۰
همکاری به ازای هر مستند	۲/۰۸
درصد هم‌نویسندگی بین‌المللی	۱۴/۱۹
نوع مستند	
مقاله پژوهشی	۱۳۸
مقاله مروری	۱۰

۱. تحلیل عملکردی

تحلیل عملکردی اسناد و نویسندگان: همان طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، ۱۰ مقاله برتر در زمینه تفکر استراتژیک براساس تعداد کل استنادها ارائه شده‌اند.

جدول ۲. توصیف عملکردی مؤثرترین اسناد منتشرشده در حوزه تفکر استراتژیک

مقاله	DOI	تعداد کل استنادات	تعداد کل استنادات در هر سال	تعداد کل استنادات نرمال شده
HAMEL G, 1993, HARV BUS REV		482	15.55	1.90
ZAHRA SA, 2012, BUS HORIZ	10.1016/j.bushor.2011.12.004	237	19.75	5.68
STUBBART CI, 1989, J MANAGE STUD	10.1111/j.1467-6486.1989.tb00732.x	218	6.23	2.40
LIEDTKA J, 1999, J MANAGE INQ	10.1177/105649269981002	164	6.56	2.69
HERACLEOUS L, 1998, LONG RANGE PLANN	10.1016/S0024-6301(98)80015-0	136	5.23	1.73
LIEDTKA JM, 1998, LONG RANGE PLANN	10.1016/s0024-6301(97)00098-8	135	5.19	1.72
MINTZBERG H, 1994, LONG RANGE PLANN	10.1016/0024-6301(94)90186-4	109	3.63	1.36
DRAGONI L, 2011, PERS PSYCHOL	10.1111/j.1744-6570.2011.01229.x	101	7.77	3.03
BOLISANI E, 2017, J KNOWL MANAG	10.1108/JKM-02-2016-0071	98	14.00	1.87
WILSON I, 1994, LONG RANGE PLANN	10.1016/0024-6301(94)90052-3	96	3.20	1.20

معیارهای مختلفی برای رتبه‌بندی نویسندگان در تحلیل‌های کتاب‌سنجی به کار می‌رود که در جدول ۲ ارائه شده است. شاخص‌های تعداد تولیدات و تعداد استنادات به مطالعات یک نویسنده مهم‌ترین شاخص‌های اثرگذاری نویسنده در یک حوزه تحقیقاتی است (دانتو و همکاران، ۲۰۲۱). جهت ارزیابی دقیق‌تر شاخص‌های دیگر نیز برای ارزیابی محققان ارائه شده‌اند. به طور مثال شاخص اچ^۱ که توسط هیرش^۲ (۲۰۰۵) ارائه شد، معیاری ترکیبی (ترکیبی از تولید و استناد) برای ارزیابی خروجی محققان است که در آن اچ ایندکس مساوی n، به این معناست که n مستند حداقل به تعداد n بار مورد استناد قرار گرفته‌اند. در شاخص ام^۳ نیز که توسط هیرش و برای اصلاح شاخص اچ ارائه شد، طول عمر پژوهشی محقق نیز در نظر گرفته می‌شود (بورنمان، موتز و دانیل^۴ و همکاران، ۲۰۰۸). در شاخص جی^۵ نیز که برای اصلاح شاخص اچ ارائه شد، مقالات پر استناد محقق برجسته‌تر می‌شوند (ایگه^۶، ۲۰۰۶). براساس معیارهای ذکرشده، تأثیرگذارترین نویسندگان حوزه تفکر استراتژیک در جدول ۳ ارائه شده‌اند.

جدول ۳. اولویت‌بندی تأثیرگذارترین نویسندگان حوزه تفکر استراتژیک

نویسندگان	شاخص اچ	شاخص جی	شاخص ام	تعداد کل استنادات	تعداد تولیدات	سال تولید
DHIR S	7	9	1.167	197	9	2018
GOLDMAN EF	7	7	0.412	191	7	2007
FRENCH S	3	3	0.2	23	3	2009
SCOTT AR	3	3	0.333	53	3	2015
BONN I	2	2	0.087	148	2	2001
DAVIES J	2	2	0.049	51	2	1983
GOLDMAN E	2	2	0.133	29	2	2009
HUELLMANTEL AB	2	2	0.061	76	2	1991
O'SHANNASSY T	2	2	0.118	32	2	2007
PAGANI M	2	2	0.133	75	2	2009

1. H-index

2. Hirsch

3. M-index

4. Bornmann, Mutz & Daniel

5. G-index

6. Egghe

تحلیل عملکردی نشریات، مؤسسات و کشورها: تحلیل عملکردی نشریات، مؤسسات و کشورها در حوزه تفکر استراتژیک به ترتیب در جدول ۴ الی ۶ ارائه شده‌اند.

جدول ۴. نشریه برتر با بیشترین تولید علمی در حوزه مورد نظر

تعداد مقالات	نشریات
9	LONG-RANGE PLANNING
8	JOURNAL OF STRATEGY AND MANAGEMENT
6	JOURNAL OF MANAGEMENT DEVELOPMENT
5	JOURNAL OF BUSINESS RESEARCH
5	MANAGEMENT DECISION
3	AFRICAN JOURNAL OF HOSPITALITY, TOURISM AND LEISURE
3	FORESIGHT
3	INTERNATIONAL JOURNAL OF ORGANIZATIONAL ANALYSIS
3	JOURNAL OF BUSINESS STRATEGY
3	JOURNAL OF MANAGEMENT AND ORGANIZATION

جدول ۵. مؤسسات برتر با بیشترین تولید علمی در حوزه مورد نظر

تعداد مقالات	مؤسسات
13	GEORGE WASHINGTON UNIVERSITY
10	INDIAN INSTITUTE OF TECHNOLOGY DELHI
8	UNIV. OF NEW SOUTH WALES
5	TEMPLE UNIVERSITY
5	UNIVERSITY OF WESTERN AUSTRALIA
4	NOTREPORTED
4	RMIT UNIVERSITY
4	UNIVERSITY OF KUFA
4	UNIVERSITY OF TEHRAN
3	AMMAN ARAB UNIVERSITY

جدول ۶. کشورهای با بیشترین تولیدات در حوزه تفکر استراتژیک

کشور	تعداد کل استنادات	متوسط تعداد استناد مقالات
USA	1165	35.30
AUSTRALIA	413	29.50
ITALY	263	29.20
UNITED KINGDOM	200	16.70
SOUTH AFRICA	86	86.00
FINLAND	83	16.60
INDIA	82	16.40
SWEDEN	73	73.00
IRELAND	57	28.50
KOREA	44	44.00

۲. تحلیل شبکه

تحلیل شبکه توصیفی از ساختارهای فکری، مفهومی و اجتماعی فراهم می‌آورد (کوبو^۱ و همکاران، ۲۰۱۱). سه نوع از تحلیل شبکه با عناوین تحلیل هم‌استنادی، هم‌زمانی^۲ و هم‌نویسندگی^۳ از جمله تحلیل‌هایی هستند که در حوزه کتاب‌سنجی بسیار مورد توجه قرار گرفته‌اند (مارتینز-لوپز و همکاران، ۲۰۱۸). هم‌استنادی به زوج‌هایی از مستندات (مانند مقالات) اشاره دارد که در مطالعات به‌طور مشترک مورد استناد قرار گرفته‌اند (اسمال^۴؛ ۱۹۷۳؛ ۱۹۹۹). این تکنیک، که به‌عنوان محبوب‌ترین تکنیک تحلیل شبکه شناخته می‌شود (لیونگ، سان و بای^۵، ۲۰۱۷) را می‌توان برای مراجع، نشریات و نویسندگان مورد کاربرد قرار داد (گاویریا-مارین، مریگو و بایر-فونتس^۶، ۲۰۱۹). هم‌زمانی واژگان کلیدی به شناسایی واژگانی می‌پردازد که به‌طور هم‌زمان با یکدیگر در منابع حضور یافته‌اند (کالون و همکاران، ۱۹۸۳). هم‌نویسندگی به بررسی شبکه همکاری میان نویسندگان می‌پردازد (گلنزل و شوپرت، ۲۰۰۴) که در آن ماهیت همکاری در تحقیقات از طریق همکاری میان نویسندگان مسئول مورد سنجش قرار می‌گیرد (گلنزل، ۲۰۰۲).

۲-۱. تحلیل هم‌استنادی

تحلیل شبکه در مطالعه حاضر با استفاده از نرم‌افزار وس ویوئر^۷ نسخه ۱.۶.۱۹ انجام شده که قادر به ارائه تحلیلی جامع از شبکه‌های علمی است (وان ایک و والتمن^۸، ۲۰۱۰). شکل ۳ تحلیل هم‌استنادی با تمرکز بر نویسندگان را نشان می‌دهد. سه خوشه به رنگ‌های قرمز (خوشه ۱)، سبز (خوشه ۲)، و آبی (خوشه ۳) در شکل ۳ مشهود هستند. در خوشه قرمز، گروهی از نویسندگان پیشرو در زمینه تفکر استراتژیک، مانند مینتزربرگ، همل، و پراهلاد شناسایی شده‌اند. تحلیل‌ها نشان می‌دهد که پژوهشگران در خوشه قرمز عمدتاً پیشگامان اولیه مفهوم‌سازی تفکر استراتژیک بوده‌اند. محققانی که به بررسی تفکر استراتژیک پرداخته‌اند، اغلب این خوشه را به‌عنوان مرجع در تشکیل اولیه تفکر استراتژیک، به‌ویژه در مقابل رویکردهای کلاسیک به استراتژی (پورتر و آنسوف) مورد استناد قرار داده‌اند.

از سوی دیگر، در خوشه سبز، پژوهشگران پیشرو در توصیف و شناسایی ابعاد تفکر استراتژیک، مانند لیتکا و پیسایا، و همچنین کسانی که بر توسعه مهارت‌های تفکر استراتژیک تمرکز دارند، مانند گلدمن، مشاهده می‌شوند. در خوشه آبی، پژوهشگران به تحلیل روان‌شناختی تفکر استراتژیک (مانند میلر^۹، توماس و همبریک^{۱۰}) گرایش دارند. به‌عنوان مثال، به بررسی ویژگی‌های شخصیتی افرادی که درگیر تفکر استراتژیک هستند، می‌پردازند.

1. Cobo

2. Co-occurrence

3. Co-authorship

4. Small

5. Leung, Sun & Bai

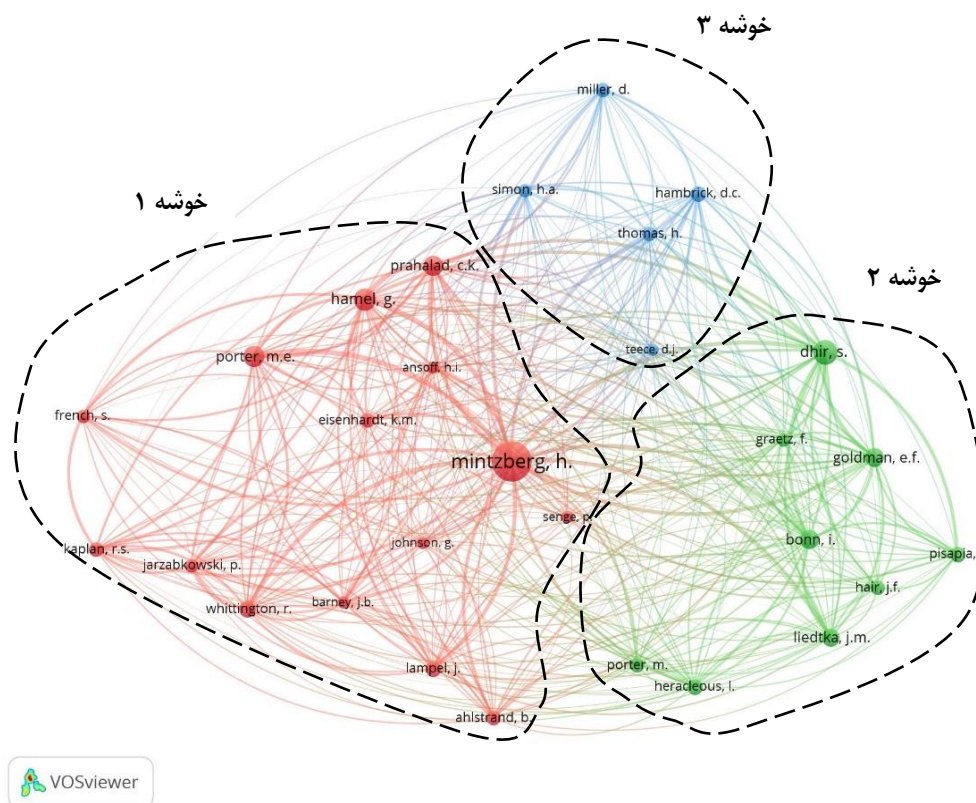
6. Gaviria-Marin, Merigó & Baier-Fuentes

7. VOS viewer

8. Van Eck & Waltman

9. Miller

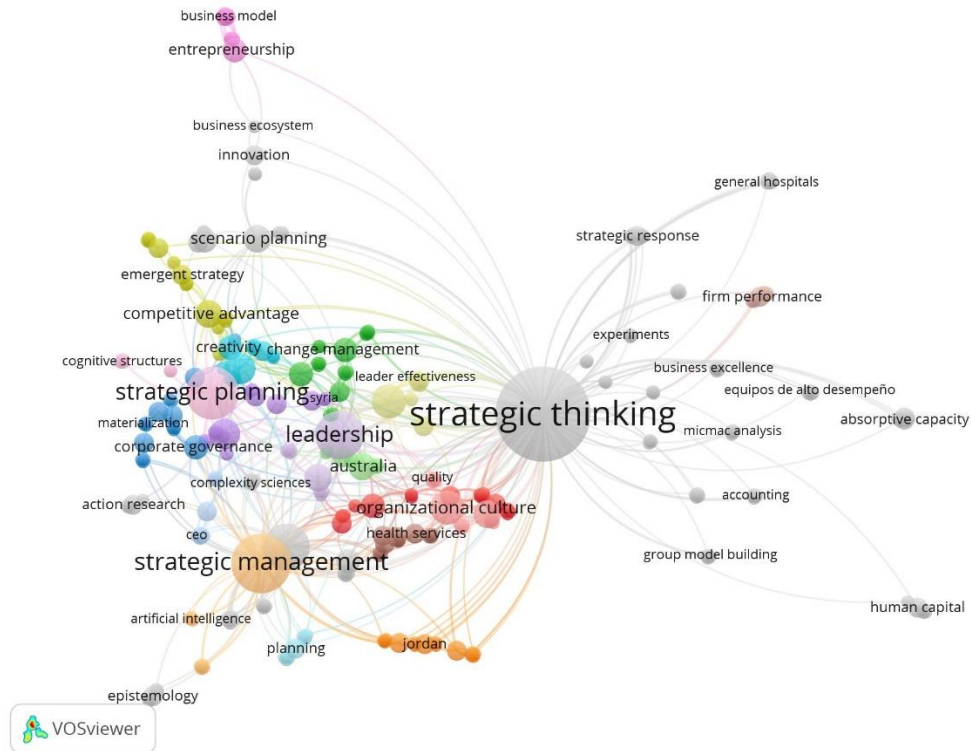
10. Hambrick

شکل ۳. تحلیل هم‌استنادی نویسندگان (حداقل تعداد استنادات هر نویسنده: ۲۰)

۲-۲. تحلیل هم‌زمانی واژگان کلیدی

با تحلیل هم‌زمانی کلمات کلیدی در شکل ۴، آشکار می‌شود که واژگان مدیریت استراتژیک، برنامه‌ریزی استراتژیک، رهبری و فرهنگ سازمانی نسبت به سایر واژگان، بیشتر با واژه تفکر استراتژیک در مقالات مختلف همراه شده‌اند. از سوی دیگر، حوزه‌های دیگر مانند مدیریت تغییر، کارآفرینی، نوآوری، مدیریت دانش، و هوش مصنوعی توجه کمتری دریافت کرده‌اند. شایان ذکر است که دایره بزرگ‌تر نشان‌دهنده دریافت استنادات بیشتر است و ارتباطات بین دایره‌ها نشان‌دهنده هم‌زمانی کلمات در اسناد مختلف است.

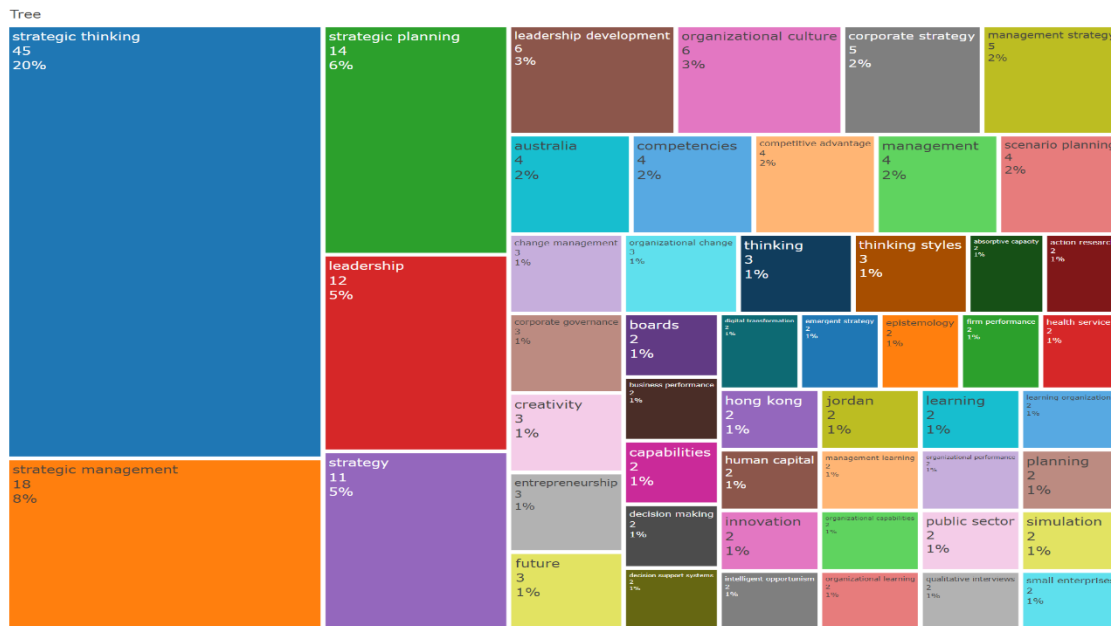
شکل ۴. هم‌زمانی واژگان کلیدی به کار برده شده توسط نویسندگان در مقالات (حداقل تعداد هم‌زمانی یک کلیدواژه=۱)

۲-۳. تحلیل هم‌نویسندگی

تحلیل هم‌نویسندگی برای نویسندگان در شکل ۵ ارائه شده است. گره‌های درون شبکه همکاری پژوهشی نماد پژوهشگران و پیوند بین دو گره نشان‌دهنده یک ارتباط همکاری هم‌نویسندگی بین دو نویسنده در تحقیقات منتشر شده توسط آن‌ها است (عباسی، آلتمن و حسین^۱، ۲۰۱۱؛ لیو^۲ و همکاران، ۲۰۰۵). در این شبکه، حداقل یک سند برای هر نویسنده در نظر گرفته شده است که کمترین مقدار ممکن در نرم‌افزار را نشان می‌دهد. همان‌طور که در شکل ۵ نشان داده شده، بیشتر نواحی شکل به رنگ خاکستری هستند که نشان می‌دهد یک خوشه قابل توجه برای هم‌نویسندگی در حوزه تفکر استراتژیک، قابل تمایز نیست.

1. Abbasi, Altmann & Hossain

2. Liu

شکل ۶. نمودار درختی واژگان کلیدی نویسندگان

۲-۴-۲. تحلیل محتوای پنهان

در پژوهش حاضر، تحلیل محتوای پنهان از طریق فرآیند کدگذاری انجام گردید. کدگذاری به عنوان روش تجزیه و تحلیل در رویکرد کیفی شناخته می‌شود و انواع مختلفی از کدگذاری در مکتب‌های فکی مختلف ارائه شده‌اند (چارماز^۱، ۲۰۰۶؛ گلاسر^۲، ۱۹۹۸؛ اشتراوس و کوربین^۳، ۱۹۹۸). در فرآیند کدگذاری، پژوهشگر به صورت استقرایی، مقوله‌های فرعی را از داده‌ها اکتشاف نموده و نهایتاً آن‌ها را در قالب مفاهیم اصلی ساماندهی می‌نماید (سالداña^۴، ۲۰۲۱). در فرآیند کدگذاری، محقق برچسب‌های معنایی را به داده‌های خام نسبت می‌دهد (در اینجا منظور از داده، چکیده مقالات است)، آن‌ها را در مقوله‌های مفهومی سازماندهی می‌نماید و در نهایت، در سطح بالاتری از انتزاع، مضامین اصلی را خلق می‌کند (نیومن^۵، ۲۰۱۴).

در تحقیق حاضر، مکتب اشتراوس و کوربین و دو مرحله کدگذاری باز و کدگذاری محوری مورد کاربرد قرار گرفت. چکیده مقالات در نرم‌افزار مکس کیو دی ای نسخه ۲۰۲۰ (وربی سافت‌ویر^۶، ۲۰۲۰) وارد شده و مورد کدگذاری قرار گرفت.

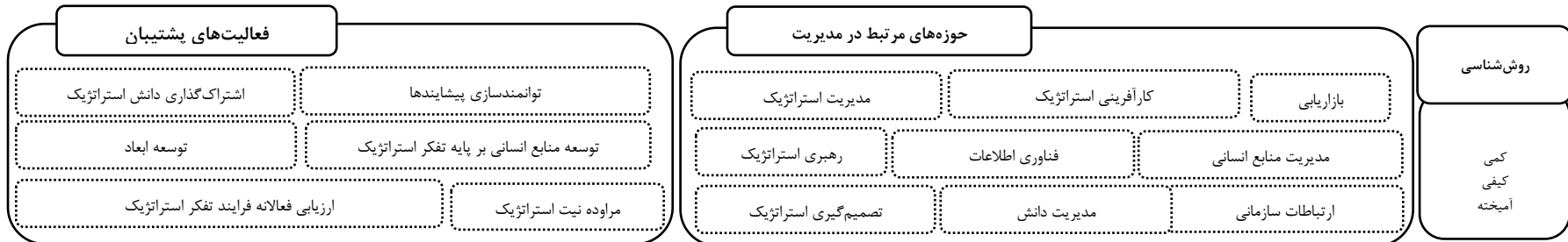
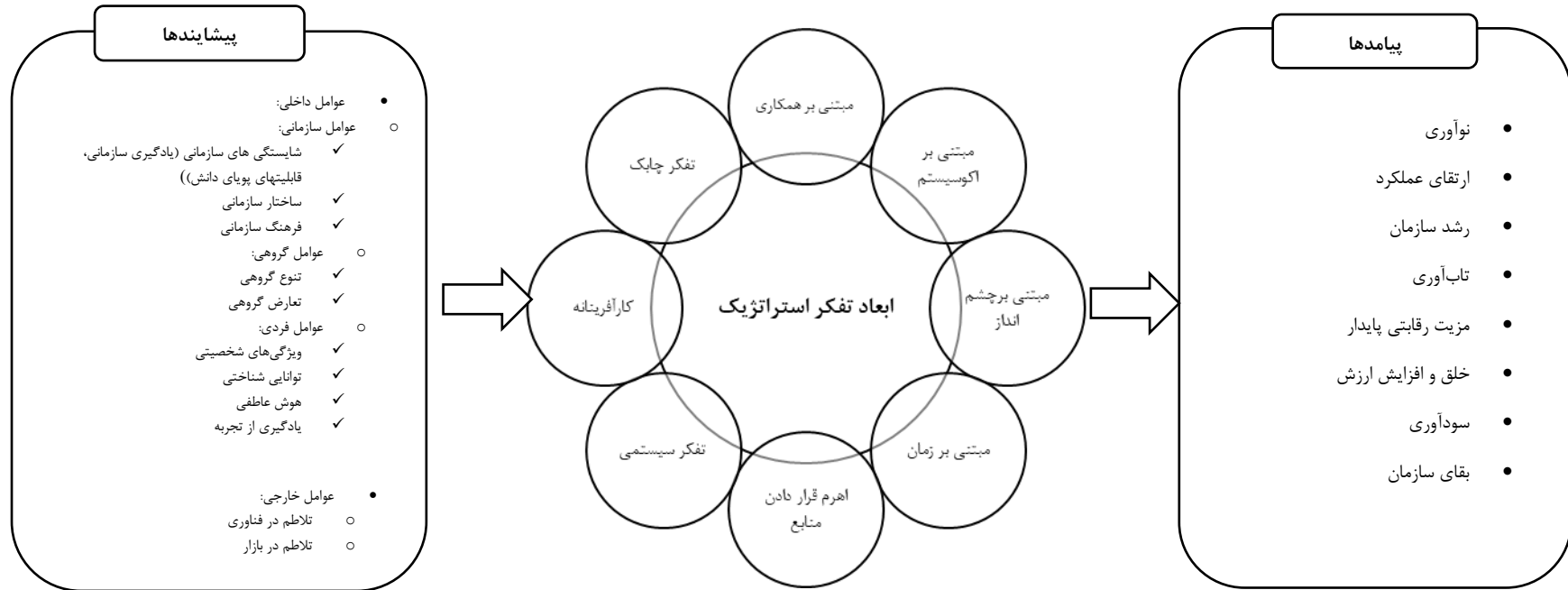
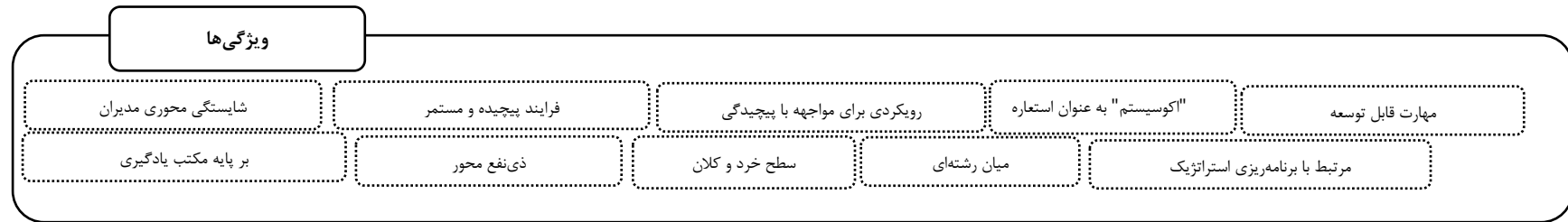
به منظور تکمیل فرآیند کدگذاری، روش تحلیل مضمون (براون و کلارک^۷، ۲۰۰۶) مورد کاربرد قرار گرفت. بدین صورت که قبل از شروع کدگذاری باز، پژوهشگران چندین بار چکیده مقالات را مورد مطالعه و بررسی قرار دادند و با شناسایی بخش‌های مهم، ایده‌های اولیه برای برچسب‌گذاری معنایی را یادداشت کردند. سپس در مرحله کدگذاری باز، دسته‌های مختلف کدها شناسایی شدند. با پیشرفت از سطح پایین انتزاع به سطوح بالاتر، کدهایی که روابط معنایی با یکدیگر داشتند و در سطح بالاتری از انتزاع قرار می‌گرفتند به عنوان کد محوری شناسایی و دسته‌بندی شدند. کدهای محوری چندین بار با داده‌ها (متن چکیده مقالات) مورد مقایسه و بررسی قرار گرفتند. پس از گذر از چندین دوره بررسی، اصلاح و کدگذاری، هفت دسته اصلی شناسایی گردید. در طول فرآیند کدگذاری، ۲۴۶ بخش کدگذاری شده (شامل ۱۶۷ کد غیر تکراری) از چکیده‌ها شناسایی شدند. هفت مضمون اساسی به

1. Charmaz
 2. Glaser
 3. Strauss & Corbin
 4. Saldaña
 5. Neuman
 6. VERBI software
 7. Braun & Clarke

شرح زیر شناسایی شدند: ویژگی‌های تفکر استراتژیک، پیشایندهای تفکر استراتژیک، پیامدهای تفکر استراتژیک، ابعاد تفکر استراتژیک، فعالیت‌های پشتیبان، روش‌شناسی و حوزه‌های تحقیقاتی مرتبط در رشته مدیریت. هفت دسته اصلی به همراه برخی از مهم‌ترین زیرمجموعه‌ها در شکل ۱۳ نمایش داده شده است. ابعاد تفکر استراتژیک در هشت دسته‌ی تفکر چابک، تفکر سیستمی، تفکر مبتنی بر همکاری، تفکر اکوسیستمی، اهرم قرار دادن منابع، تفکر مبتنی بر چشم‌انداز، تفکر مبتنی بر زمان و تفکر کارآفرینانه شناسایی و ارائه گردید. از سوی دیگر، عوامل تأثیرگذار بر تفکر استراتژیک در دو دسته اصلی عوامل داخلی (سازمانی، گروهی، فردی) و خارجی (تلاطم بازار و تلاطم فناوری) به همراه زیرمجموعه‌های مربوطه شناسایی شده‌اند. پیامدها نیز در هشت دسته نوآوری، ارتقای عملکرد، رشد سازمان، تاب‌آوری، مزیت رقابتی پایدار، خلق و افزایش ارزش، سودآوری و بقای سازمان شناسایی شدند. ویژگی‌های تفکر استراتژیک در ده دسته اصلی، فعالیت‌های پشتیبان در شش دسته اصلی، حوزه‌های تحقیقاتی مدیریت در نه دسته اصلی و روش‌شناسی در سه دسته اصلی به شرح شکل ۷ ارائه شدند.

به دلیل محدودیت تعداد صفحات مقاله، امکان ارائه تمام زیرمجموعه‌های فرعی امکانپذیر نشد و بنابراین کل خروجی کدگذاری از نرم‌افزار مکس کیو دی ای به فرمت اکسل استخراج و با عنوان «بخش‌های تکمیلی کدگذاری شده با MAXQDA^۱» بارگذاری شده است.

^۱. Supplementary-MAXQDA-coded segments

شکل ۷. هفت مضمون پدیدارشنونده در تحلیل محتوای ۳۰ مقاله برتر حوزه تفکر استراتژیک (ارائه شده توسط محققان)

بحث و نتیجه گیری

مطالعه حاضر اولین پژوهشی است که به تحلیل بیبومتریکی در حوزه تفکر استراتژیک می‌پردازد و از تمامی تکنیک‌های رایج همراه با تحلیل محتوا استفاده می‌کند. جدول ۱ نشان می‌دهد که تعداد نویسندگان همکار در هر مقاله تقریباً ۲ نفر است که این مقدار در مقایسه با مطالعات در سایر حوزه‌ها کم تلقی می‌شود (کوزئوگلو، ۲۰۱۶). شبکه همکاری میان نویسندگان، که در شکل ۶ نشان داده شده است، نشانگر عدم وجود خوشه‌های همکاری معنادار است. هم‌نویسندگی نمادی از ایجاد دانش و به اشتراک‌گذاری دانش در حوزه مورد نظر است (عباسی و همکاران، ۲۰۱۱؛ هاینزه و کلنن، ۲۰۰۸) با در نظر داشتن ماهیت میان‌رشته‌ای حوزه استراتژی (کوزئوگلو، ۲۰۱۶)، و به طور ویژه تفکر استراتژیک (بن، ۲۰۰۵؛ کیسی و گلدمن، ۲۰۱۰؛ استپتو-وارن، هاوات و هیوم، ۲۰۱۱) همکاری میان نویسندگان مختلف از حوزه‌های مختلف و همچنین مؤسسات و کشورهای مختلف، در آینده شبکه‌های علمی را تقویت کرده و دانش انباشته در این حوزه را غنی‌تر خواهد ساخت.

نتایج تحلیل محتوای انجام شده (شکل ۷) نشان می‌دهد که حوزه تفکر استراتژیک دارای طبیعتی غیرمتمرکز است. این امر از طریق ویژگی‌های متنوعی که از دیدگاه‌های مختلف به تفکر استراتژیک مرتبط شده‌اند، آشکار می‌گردد. همچنین روش‌شناسی‌های مختلفی بدون اجماع مشخص در مطالعات به کار رفته است و مدل‌های متعددی به بررسی ابعاد، پیش‌نیازها و پیامدها در سطوح مختلف و از دیدگاه‌های مختلفی پرداخته‌اند. رشته‌های متعدد در حوزه مدیریت، دیدگاه‌های منحصر به فردی در خصوص تفکر استراتژیک ارائه می‌دهند و به دست‌آوردهای مختلفی برای توسعه تفکر استراتژیک از زوایای متفاوت پرداخته‌اند.

همان‌طور که در تحلیل هم‌زمانی واژگان کلیدی دیده شد، توسعه رهبری و فرهنگ سازمانی زیرگروه‌هایی هستند که بیشتر از سایر زیرگروه‌ها بر تفکر استراتژیک تمرکز کرده‌اند، در حالی که حوزه‌هایی مانند مدیریت تغییر، کارآفرینی، نوآوری، مدیریت دانش، و هوش مصنوعی کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. این حوزه‌ها به‌طور بالقوه می‌توانند به عنوان موضوع تحقیقات آینده مورد توجه قرار گیرند. توجه به تفکر استراتژیک با رویکرد مدیریت تغییر راه را برای درک بهتر و عمیق‌تر چهارچوب‌های چابک و اثربخش تغییر سازمانی به‌منظور مواجهه با محیط پر آشوب خواهد گشود (کوتر، اختر و گوپتا، ۲۰۲۱). ارتباط میان رفتار کارآفرینانه و تفکر استراتژیک و نتیجه تعامل این دو در اکوسیستم‌های نوآورانه و در نهایت موفقیت سازمان (زهرا و نامبیسان، ۲۰۱۲) را می‌توان به‌عنوان موضوع تحقیقات آینده مدنظر قرار داد.

مفهوم نوآوری از دیرباز با ادبیات استراتژی عجین بوده است، خلق فرصت‌های نوآورانه جهت بهره‌برداری و سودآوری سازمان‌ها از طریق نوآوری و یا در واقع استراتژی‌هایی صورت می‌پذیرد که ظرفیت نوآوری سازمان‌ها را افزایش می‌دهند (دس گریگوری و لامپکین، ۲۰۱۲؛ هیت، ایرلند و هاسکیسون، ۲۰۱۹؛ توماس و همکاران، ۲۰۱۸). بنابراین، توجه به تفکر استراتژیک با لنز نوآوری می‌تواند به‌عنوان یکی از حوزه‌های تحقیقاتی آینده مدنظر قرار گیرد.

ماهیت ارتباط نزدیک میان مدیریت دانش و تفکر استراتژیک (میتزبرگ، آلستراند و لمپل، ۲۰۲۰) به‌منظور مواجهه با عدم قطعیت‌های محیطی (بولیسانی و براتیانو، ۲۰۱۷) را نیز می‌توان به‌عنوان موضوع پژوهش مورد توجه قرار داد.

اینکه آیا هوش مصنوعی می‌تواند جایگزین مدیران استراتژیک و یا در واقع تفکر استراتژیک آن‌ها شود، یا اینکه این مهارت انسانی ویژگی‌های خاصی دارد که توسط هوش مصنوعی قابل جایگزینی نیست، از موضوعات قابل توجه خواهد بود (فراس-)

1. Heinze & Kuhlmann

2. Steptoe-Warren, Howat & Hume

3. Kotter, J. P., Akhtar, V., & Gupta

4. Zahra & Nambisan

5. Dess Gregory & Lumpkin

6. Hitt, Ireland & Hoskisson

7. Mintzberg, Ahlstrand & Lampel

هرناندز^۱، ۲۰۱۸). همچنین به نظر می‌رسد کاربرد هوش مصنوعی در راستای توسعه مهارت تفکر استراتژیک از حوزه‌های مطالعاتی جذاب آینده خواهد بود.

عدم توجه مطالعات به حوزه اخلاق همواره مورد انتقاد قرار گرفته است (کاظمی، موداک و گویندان^۲، ۲۰۱۹). در خلال مرور مطالعات مختلف در تحقیق حاضر، اگرچه مشاهده شد که تعدادی از مقالات به مباحثی از قبیل توجه به ذی‌نفعان (آبراهام، ۲۰۰۵؛ استین^۳، ۲۰۰۴) پرداخته‌اند اما در هیچ یک از آن‌ها به طور مستقیم اخلاق در تفکر استراتژیک مورد بحث قرار نگرفته بود. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به محدود بودن مقالات به زبان انگلیسی، محدود بودن تحلیل محتوا به ۳۰ مقاله برتر و کاربرد پایگاه استنادی اسکوپوس برای دریافت داده‌های استنادی اشاره نمود.

نتایج تحلیل کتاب‌سنجی در پژوهش حاضر به همراه تحلیل محتوای ارائه‌شده را می‌توان به‌عنوان راهنمایی برای پژوهشگران، دانشجویان، مدیران و حتی نشریات حوزه استراتژی مورد کاربرد قرار داد. پژوهشگران و دانشجویان می‌توانند از شکاف‌های تحقیق شناسایی شده برای تعریف موضوع پژوهش بهره‌برند از طرفی مدل ارائه‌شده در بخش تحلیل محتوا را می‌توانند به‌عنوان چهارچوب پژوهشی خود مورد توجه قرار دهند. مدیرانی که با محدودیت‌های روش‌های سنتی مدیریت استراتژیک روبه‌رو شده‌اند، می‌توانند از الزامات ارائه‌شده در مدل به‌عنوان راه‌حل برای چالش‌های خود استفاده کنند. نشریات نیز می‌توانند اقدام به هدایت تحقیقات در حوزه تفکر استراتژیک نموده و به پیشرفت این حوزه کمک نمایند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

مشارکت نویسندگان در نگارش این مقاله مساوی بوده است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

مقاله حاضر هیچ‌گونه حمایت مالی از سازمان‌های دولتی، خصوصی و غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

سپاسگزاری

پژوهشگران مراتب سپاس خود را از تمامی مشارکت‌کنندگان در پژوهش اعلام می‌نمایند.

¹. Ferràs-Hernández

². Kazemi, Modak & Govindan

³. Steyn

References

- Abbasi, A., Altmann, J., & Hossain, L. (2011). Identifying the effects of co-authorship networks on the performance of scholars: A correlation and regression analysis of performance measures and social network analysis measures. *Journal of Informetrics*, 5(4), 594–607.
- Abraham, S. (2005). Stretching strategic thinking. *Strategy & Leadership*, 33(5), 5–12. <https://doi.org/10.1108/10878570510616834>
- Ansoff, H. I. (1965). *Corporate Strategy: An Analytic Approach to Business Policy for Growth and Expansion*. McGraw-Hill.
- Arici, F., Yildirim, P., Caliklar, Ş., & Yilmaz, R. M. (2019). Research trends in the use of augmented reality in science education: Content and bibliometric mapping analysis. *Computers & Education*, 142, 103647.
- Benckendorff, P., & Zehrer, A. (2013). A NETWORK ANALYSIS OF TOURISM RESEARCH. *Annals of Tourism Research*, 43, 121–149. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2013.04.005>
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8–14.
- Bolisani, E., & Bratianu, C. (2017). Knowledge strategy planning: An integrated approach to manage uncertainty, turbulence, and dynamics. *Journal of Knowledge Management*, 21(2), 233–253.
- Bonn, I. (2001). Developing strategic thinking as a core competency. *Management Decision*, 39(1), 63–71.
- Bonn, I. (2005). Improving strategic thinking: A multilevel approach. *Leadership & Organization Development Journal*, 26(5), 336–354.
- Bornmann, L., Mutz, R., & Daniel, H.-D. (2008). Are there better indices for evaluation purposes than the h index? A comparison of nine different variants of the h index using data from biomedicine. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 59(5), 830–837.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Callon, M., Courtial, J.-P., Turner, W. A., & Bauin, S. (1983). From translations to problematic networks: An introduction to co-word analysis. *Social Science Information*, 22(2), 191–235.
- Casey, A. J., & Goldman, E. F. (2010). Enhancing the ability to think strategically: A learning model. *Management Learning*, 41(2), 167–185.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*. SAGE.
- Cobo, M. J., López-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E., & Herrera, F. (2011). Science mapping software tools: Review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(7), 1382–1402.
- Dess Gregory, G., & Lumpkin, G. T. (2012). *Strategic Management Text and Cases*. New York: The McGraw-Hill.

- Dhir, S., Dhir, S., & Samanta, P. (2018). Defining and developing a scale to measure strategic thinking. *Foresight*, 20(3), 271–288.
- Dickson, P. R., Farris, P. W., & Verbeke, W. J. (2001). Dynamic strategic thinking. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 29(3), 216–237.
- Dixit, S., Singh, S., Dhir, S., & Dhir, S. (2021). Antecedents of strategic thinking and its impact on competitive advantage. *Journal of Indian Business Research*, 13(4), 437–458.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285–296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Dragoni, L., Oh, I.-S., Tesluk, P. E., Moore, O. A., VanKatwyk, P., & Hazucha, J. (2014). Developing leaders' strategic thinking through global work experience: The moderating role of cultural distance. *Journal of Applied Psychology*, 99(5), 867.
- Dragoni, L., Oh, I.-S., Vankatwyk, P., & Tesluk, P. E. (2011). Developing executive leaders: The relative contribution of cognitive ability, personality, and the accumulation of work experience in predicting strategic thinking competency. *Personnel Psychology*, 64(4), 829–864.
- Easterby-Smith, M., & Davies, J. (1983). Developing strategic thinking. *Long Range Planning*, 16(4), 39–48. [https://doi.org/10.1016/0024-6301\(83\)90157-7](https://doi.org/10.1016/0024-6301(83)90157-7)
- Egghe, L. (2006). Theory and practise of the g-index. *Scientometrics*, 69(1), 131–152. <https://doi.org/10.1007/s11192-006-0144-7>
- Ferràs-Hernández, X. (2018). The future of management in a world of electronic brains. *Journal of Management Inquiry*, 27(2), 260–263.
- Ferreira, J. J. M., Fernandes, C. I., & Ratten, V. (2016). A co-citation bibliometric analysis of strategic management research. *Scientometrics*, 109(1), 1–32.
- Ferreira, M. P., Santos, J. C., de Almeida, M. I. R., & Reis, N. R. (2014). Mergers & acquisitions research: A bibliometric study of top strategy and international business journals, 1980–2010. *Journal of Business Research*, 67(12), 2550–2558.
- Fowler, A. (2003). Systems modelling, simulation, and the dynamics of strategy. *Journal of Business Research*, 56(2), 135–144. [https://doi.org/10.1016/S0148-2963\(01\)00286-7](https://doi.org/10.1016/S0148-2963(01)00286-7)
- Furrer, O., Thomas, H., & Goussevskaia, A. (2008). The structure and evolution of the strategic management field: A content analysis of 26 years of strategic management research. *International Journal of Management Reviews*, 10(1), 1–23.
- Gallardo-Gallardo, E., Nijs, S., Dries, N., & Gallo, P. (2015). Towards an understanding of talent management as a phenomenon-driven field using bibliometric and content analysis. *Human Resource Management Review*, 25(3), 264–279.
- Gaviria-Marin, M., Merigó, J. M., & Baier-Fuentes, H. (2019). Knowledge management: A global examination based on bibliometric analysis. *Technological Forecasting and Social Change*, 140, 194–220.

- Geier, M. T. (2023). Strategic thinking: Theoretical development and assessment. *Journal of Strategy and Management*, 17(1) 1-21 <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JSMA-10-2021-0212/full/html>
- Glänzel, W. (2002). Coauthorship patterns and trends in the sciences (1980-1998): A bibliometric study with implications for database indexing and search strategies. *Library Trends*, 50(3), 461–475.
- Glänzel, W., & Schubert, A. (2004). Analysing scientific networks through co-authorship. In *Handbook of quantitative science and technology research: The use of publication and patent statistics in studies of S&T systems* (pp. 257–276). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Glaser, B. G. (1998). Doing grounded theory: Issues and discussions. (*No Title*).
- Goldman, E. F., & Casey, A. (2010). Building a culture that encourages strategic thinking. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 17(2), 119–128.
- Graetz, F. (2002). Strategic thinking versus strategic planning: Towards understanding the complementarities. *Management Decision*, 40(5), 456–462.
- Grant, R. M. (2021). *Contemporary Strategy Analysis*. John Wiley & Sons.
- Hamel, G., & Prahalad, C. K. (1989). *Strategic Intent*. May-June 63-76.
- Hamel, G., & Prahalad, C. K. (1993). Strategy as stretch and leverage. *Harvard Business Review*, 71(2), 75–84.
- Hamel, G., & Prahalad, C. K. (1996, July 1). Competing for the Future. *Harvard Business Press*. <https://hbr.org/1994/07/competing-for-the-future>
- Heinze, T., & Kuhlmann, S. (2008). Across institutional boundaries? Research collaboration in German public sector nanoscience. *Research Policy*, 37(5), 888–899.
- Heracleous, L. (1998). Strategic thinking or strategic planning? *Long Range Planning*, 31(3), 481–487. [https://doi.org/10.1016/S0024-6301\(98\)80015-0](https://doi.org/10.1016/S0024-6301(98)80015-0)
- Heradio, Ruben, Luis De La Torre, Daniel Galan, Francisco Javier Cabrerizo, Enrique Herrera-Viedma, and Sebastian Dormido. "Virtual and remote labs in education: A bibliometric analysis." *Computers & Education* 98 (2016): 14-38
- Heradio, R., de la Torre, L., Galan, D., Cabrerizo, F. J., Herrera-Viedma, E., & Dormido, S. (2016). Virtual and remote labs in education: A bibliometric analysis. *Computers & Education*, 98, 14–38. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2016.03.010>
- Hirsch, J. E. (2005). An index to quantify an individual's scientific research output. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 102(46), 16569–16572. <https://doi.org/10.1073/pnas.0507655102>
- Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E. (2019). *Bundle: Strategic management: Concepts and cases: Competitiveness and globalization*. Cengage Learning.

- Ho, Y.-S. (2012). Top-cited Articles in Chemical Engineering in Science Citation Index Expanded: A Bibliometric Analysis. *Chinese Journal of Chemical Engineering*, 20(3), 478–488. [https://doi.org/10.1016/S1004-9541\(11\)60209-7](https://doi.org/10.1016/S1004-9541(11)60209-7)
- Hota, P. K., Subramanian, B., & Narayanamurthy, G. (2020). Mapping the intellectual structure of social entrepreneurship research: A citation/co-citation analysis. *Journal of Business Ethics*, 166(1), 89–114.
- Hussey, D. E. (1984). Strategic management: Lessons from success and failure. *Long Range Planning*, 17(1), 43–53. [https://doi.org/10.1016/0024-6301\(84\)90165-1](https://doi.org/10.1016/0024-6301(84)90165-1)
- Kazemi, N., Modak, N. M., & Govindan, K. (2019). A review of reverse logistics and closed loop supply chain management studies published in IJPR: A bibliometric and content analysis. *International Journal of Production Research*, 57(15–16), 4937–4960.
- Kosch, O., & Szarucki, M. (2021). An overview of 25 years of European scientific collaboration in the field of strategic management: A bibliometric analysis. *European Management Review*, 18(1), 51–69.
- Koseoglu, M. A. (2016). Growth and structure of authorship and co-authorship network in the strategic management realm: Evidence from the Strategic Management Journal. *BRQ Business Research Quarterly*, 19(3), 153–170.
- Koseoglu, M. A., Rahimi, R., Okumus, F., & Liu, J. (2016). Bibliometric studies in tourism. *Annals of Tourism Research*, 61, 180–198.
- Kotter, J. P., Akhtar, V., & Gupta, G. (2021). Is your organization surviving change-or thriving in it. *Harvard Business Review*, 13.
- Leung, X. Y., Sun, J., & Bai, B. (2017). Bibliometrics of social media research: A co-citation and co-word analysis. *International Journal of Hospitality Management*, 66, 35–45.
- Liao, H., Tang, M., Luo, L., Li, C., Chiclana, F., & Zeng, X.-J. (2018). A bibliometric analysis and visualization of medical big data research. *Sustainability*, 10(1), 166.
- Liedtka, J. M. (1998). Strategic thinking: Can it be taught? *Long Range Planning*, 31(1), 120–129.
- Liu, X., Bollen, J., Nelson, M. L., & Van de Sompel, H. (2005). Co-authorship networks in the digital library research community. *Information Processing & Management*, 41(6), 1462–1480.
- Martínez-López, F. J., Merigó, J. M., Valenzuela-Fernández, L., & Nicolás, C. (2018). Fifty years of the European Journal of Marketing: A bibliometric analysis. *European Journal of Marketing*, 52(1/2), 439–468.
- Mintzberg, H. (1994a). Rethinking strategic planning part II: New roles for planners. *Long Range Planning*, 27(3), 22–30. [https://doi.org/10.1016/0024-6301\(94\)90186-4](https://doi.org/10.1016/0024-6301(94)90186-4)
- Mintzberg, H. (1994b, January 1). The Fall and Rise of Strategic Planning. *Harvard Business Review*, 72(1), 107-114. <https://hbr.org/1994/01/the-fall-and-rise-of-strategic-planning>
- Mintzberg, H., Ahlstrand, B., & Lampel, J. B. (2020). *Strategy safari: The complete guide through the wilds of strategic management*. Pearson UK.

- Moon, B.-J. (2013). Antecedents and outcomes of strategic thinking. *Journal of Business Research*, 66(10), 1698–1708.
- Nerur, S. P., Rasheed, A. A., & Natarajan, V. (2008). The intellectual structure of the strategic management field: An author co-citation analysis. *Strategic Management Journal*, 29(3), 319–336.
- Neuman, L. W. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Pearson Education India. <https://www.pearson.com/en-gb/subject-catalog/p/social-research-methods-pearson-new-international-edition/P200000005113>
- Niñerola, A., Sánchez-Rebull, M.-V., & Hernández-Lara, A.-B. (2019). Tourism research on sustainability: A bibliometric analysis. *Sustainability*, 11(5), 1377.
- O'Shannassy, T. (2006). *Making sense of the strategic thinking literature to help build a new model of this mysterious construct*.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Pang, N. S.-K., & Pisapia, J. (2012). The strategic thinking skills of Hong Kong school leaders: Usage and effectiveness. *Educational Management Administration & Leadership*, 40(3), 343–361.
- Paul, J., & Criado, A. R. (2020). The art of writing literature review: What do we know and what do we need to know? *International Business Review*, 29(4), 101717.
- Pearson, A. E. (1989). Six basics for general managers. *Harvard Business Review*, 67(4), 94–101.
- Pisapia, J., Morris, J., Cavanaugh, G., & Ellington, L. (2011). The strategic thinking questionnaire: Validation and confirmation of constructs. *The 31st SMS Annual International Conference, Miami, Florida November, 17*.
- Porter, M. E. (1980). Techniques for Analyzing Industries and Competitors. *Competitive strategy*. New York: Free, 1, 76. <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=195>
- Prashar, A. (2020). A bibliometric and content analysis of sustainable development in small and medium-sized enterprises. *Journal of Cleaner Production*, 245, 118665.
- Ramos-Rodríguez, A.-R., & Ruíz-Navarro, J. (2004). Changes in the intellectual structure of strategic management research: A bibliometric study of the Strategic Management Journal, 1980–2000. *Strategic Management Journal*, 25(10), 981–1004. <https://doi.org/10.1002/smj.397>
- Rey-Martí, A., Ribeiro-Soriano, D., & Palacios-Marqués, D. (2016). A bibliometric analysis of social entrepreneurship. *Journal of Business Research*, 69(5), 1651–1655.
- Rowley, J., & Slack, F. (2004). Conducting a literature review. *Management Research News*, 27(6), 31–39.
- Saldaña, J. (2021). *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. SAGE

- Shaik, A. S., & Dhir, S. (2021). Dynamic modeling of strategic thinking for top management teams and its impact on firm performance: A system dynamics approach. *Journal of Management Development*, 40(6), 453–485.
- Small, H. (1973). Co-citation in the scientific literature: A new measure of the relationship between two documents. *Journal of the American Society for Information Science*, 24(4), 265–269.
- Small, H. (1999). Visualizing science by citation mapping. *Journal of the American Society for Information Science*, 50(9), 799–813.
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333–339.
- Stacey, R. D. (1992). *Managing the unknowable: Strategic boundaries between order and chaos in organizations*. John Wiley & Sons.
- Stacey, R. D., & Mowles, C. (2016). *Strategic Management and Organisational Dynamics: The Challenge of Complexity to Ways of Thinking about Organisations*. Pearson Education.
- Steptoe-Warren, G., Howat, D., & Hume, I. (2011). Strategic thinking and decision making: Literature review. *Journal of Strategy and Management*, 4(3), 238–250.
- Steyn, B. (2004). From strategy to corporate communication strategy: A conceptualisation. *Journal of Communication Management*, 8(2), 168–183.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research techniques* (Vol. 15, pp. 61-110). Newbury, CA: sage.
- Stubbart, C. I. (1989a). Managerial Cognition: A Missing Link in Strategic Management Research. *Journal of Management Studies*, 26(4), 325–347. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.1989.tb00732.x>
- Stumpf, S. A. (1989). Work Experiences that Stretch Managers' Capacities for Strategic Thinking. *Journal of Management Development*, 8(5), 31–39. <https://doi.org/10.1108/EUM000000001360>
- Tan, L., & Ding, J. (2015). The frontier and evolution of the strategic management theory: A scientometric analysis of Strategic Management Journal, 2001-2012. *Nankai Business Review International*, 6(1), 20–41.
- Thomas L, W., Hunger, J. D., Hoffman, A. N., & Bamford, C. E. (2018). *Concepts in strategic management and business policy: Globalization, Innovation and Sustainability*. Pearson Education. <http://thuvienso.bvu.edu.vn/handle/TVDHBRVT/19532>
- Tranfield, D., Denyer, D., & Smart, P. (2003). Towards a methodology for developing evidence-informed management knowledge by means of systematic review. *British Journal of Management*, 14(3), 207–222.
- Van Eck, N., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523–538. <https://doi.org/10.1007/s11192-009-0146-3>
- VERBI software. (2020). *MAXQDA 2020* (Version 2020) [Computer software]. <https://www.maxqda.com/>

- Vogel, R., & Güttel, W. H. (2013). The Dynamic Capability View in Strategic Management: A Bibliometric Review. *International Journal of Management Reviews*, 15(4), 426–446. <https://doi.org/10.1111/ijmr.12000>
- Weber, C. E. (1984). Strategic thinking—Dealing with uncertainty. *Long Range Planning*, 17(5), 60–70. [https://doi.org/10.1016/0024-6301\(84\)90038-4](https://doi.org/10.1016/0024-6301(84)90038-4)
- Wee, B. V., & Banister, D. (2016). How to write a literature review paper? *Transport Reviews*, 36(2), 278–288.
- Winchester, C. L., & Salji, M. (2016). Writing a literature review. *Journal of Clinical Urology*, 9(5), 308–312.
- Xiao, Y., & Watson, M. (2019). Guidance on conducting a systematic literature review. *Journal of Planning Education and Research*, 39(1), 93–112.
- Zahra, S. A., & Nambisan, S. (2012). Entrepreneurship and strategic thinking in business ecosystems. *Business Horizons*, 55(3), 219–229. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2011.12.004>
- Zhang, D., Zhang, Z., & Managi, S. (2019). A bibliometric analysis on green finance: Current status, development, and future directions. *Finance Research Letters*, 29, 425–430. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2019.02.003>
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric Methods in Management and Organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429–472. <https://doi.org/10.1177/1094428114562629>
- Zyoud, S. H., & Fuchs-Hanusch, D. (2017). A bibliometric-based survey on AHP and TOPSIS techniques. *Expert Systems with Applications*, 78, 158–181.